

Zwaartepunten in het Vlaams kinderrechtenonderzoek Vanaf 2004

Een thematische analyse op basis van de KeKi onderzoeksdatbank

Hanne Op de Beeck

Johan Put

Sara Lembrechts

Mei 2013

Zwaartepunten in het Vlaams kinderrechtenonderzoek Vanaf 2004

Een thematische analyse op basis van de KeKi onderzoeksdatbank

Secretariaat

Kenniscentrum Kinderrechten vzw
Kortrijksesteenweg 14
Gelijkvloerse verdieping lokaal 0.11
9000 Gent

Telefoon: +32 (0)9 243 24 70
info@keki.be – www.keki.be

Zetel

Kenniscentrum Kinderrechten vzw
Lange Steenstraat 31
9000 Gent

Raad van Bestuur

Dr. Didier Reynaert (voorzitter) – Hogeschool Gent
Prof. dr. Johan Put (ondervoorzitter) – KU Leuven
Prof. dr. Wouter Vandenhole – Universiteit Antwerpen
Dr. Lieve Bradt – Universiteit Gent
Prof. dr. Els Dumortier – Vrije Universiteit Brussel

Stafmedewerkers

Mevr. Kathy Vlieghe (coördinator)
Dr. Hanne Op de Beeck
Mevr. Sara Lembrechts

Gedragen door een interuniversitair platform van onderzoekers verbonden aan de volgende instellingen:

Met steun van de
Vlaamse overheid

© Kenniscentrum Kinderrechten, 2013
ISBN: 9789074751445
Wettelijk Depotnummer: D/2013/2818/02

INHOUDSTAFEL

Inleiding	1
Methodologie	1
Referentie: wat is 'kinderrechten(gerelateerd)' onderzoek?	1
Ruimer dan het Kinderrechtenverdrag	1
Selectiecriteria van KeKi's Vlaamse onderzoeksdatbank: een mix van wetenschappelijke en pragmatische argumenten	2
Inventarisatie van bestaande onderzoeksprojecten	6
Resultaten	7
Projecten waarin kinderrechten op zich bestudeerd worden	8
->overzicht zwaartepunten	8
Projecten over bedreiging of schendingen van kinderrechten	8
De impact van intersectionaliteit	9
Jeugdhulp en jeugdbeschermingsrecht	11
Risico's van ICT en (nieuwe) media	13
Fysieke en emotionele integriteit van jongeren	15
->overzicht zwaartepunten	17
Projecten over interventies die kinderrechten (in het algemeen) beogen te bevorderen	17
De brede leefwereld van kinderen en jongeren	17
Nieuwe horizonten? Kinderrechten bevorderen via nieuwe media	20
Geïnformeerde jeugd	21
->overzicht zwaartepunten	22
Projecten die kinderrechten in hun methodologie implementeren	22
Belevingsonderzoek als zwaartepunt	22
->overzicht zwaartepunten	23
Kindvriendelijkheidstoetsen	23
Kindvriendelijkheid in de praktijk	23
Een kind- en jongerenperspectief in het beleid	24
->overzicht zwaartepunten	25
Jeugd- en kindermonitoren	25
Monitoren over verschillende levensdomeinen	25
Monitoren toegespitst op een specifiek onderwerp	26
->overzicht zwaartepunten	27
Discussie en conclusie	27
Nadruk op kwetsbare situaties	28
Groeierende aandacht voor zelfbeschikking en participatie	29
Participatie: discrepantie tussen praktijk en onderzoek	30
Kwaliteitsvolle kwantitatieve data	30
Conclusie	31
Referenties	33
Onderzoeksprojecten	33

Wetenschappelijke literatuur	41
Pers, websites, adviezen & standpunten, vulgariserende teksten	43
Bijlage	44

INLEIDING

In de beleidsperiode 2011-2013 nam het Kenniscentrum Kinderrechten zich voor om, in het kader van zijn platformfunctie voor wetenschappelijk onderzoek over kinderrechten, een grondige studie uit te voeren naar kinderrechten(gerelateerde) thema's waarrond in Vlaanderen nog geen - of (te) weinig - onderzoek bestaat. Aantonen dat iets *afwezig* is, is echter geen evidente opdracht. Hiervoor is het in de eerste plaats noodzakelijk een goed overzicht te hebben van het *aanwezige* onderzoek. Daarom wordt in dit rapport vooreerst een duidelijk referentiekader voorgesteld op basis waarvan bestaand onderzoek op een systematische manier verzameld en geïnventariseerd wordt aan de hand van inhoudelijke thema's.¹ Op deze manier kunnen thematische zwaartepunten in het bestaand kinderrechtenonderzoek geïdentificeerd worden. Op basis van dit referentiekader en de inventaris, kan dan in tweede beweging worden nagegaan op welke thema's in het kader van kinderrechtenonderzoek nog meer ingezet zou kunnen worden.²

METHODOLOGIE

1. Referentiekader: wat is 'kinderrechten(gerelateerd)' onderzoek?

1.1. Ruimer dan het Kinderrechtenverdrag

Bij het opmaken van een inventaris van bestaand kinderrechtenonderzoek is het van belang om een referentiekader te ontwikkelen op basis waarvan de te inventariseren projecten geselecteerd kunnen worden. Vanuit de optiek dat kinderrechten ruimer gaan dan het Verdrag voor de Rechten van het Kind (VRK) (*cf.* KeKi, 2012), wordt bij deze selectie bewust *niet* (enkel) voor het VRK als uitgangspunt gekozen (*cf.* KeKi, 2012).³ Kinderrechten zijn namelijk ook in andere juridische instrumenten terug te vinden. Bovendien "[zijn er] kinderrechten te identificeren die weliswaar verwijzen naar fundamentele principes van sociale rechtvaardigheid en menselijke waardigheid en die in sociale praktijken gehanteerd of geclaimd worden, maar die niet als dusdanig geformaliseerd zijn in een mensenrechteninstrument" (KeKi, 2012:3).

In Vlaanderen lopen verschillende onderzoeksprojecten die zich richten op de studie van de in dit citaat genoemde 'fundamentele principes'. Doordat echter 'sociale rechtvaardigheid', 'menselijke waardigheid' en/of 'welzijn' eerder abstracte doeleinden zijn, die nog op verschillende manieren geoperationaliseerd kunnen worden, kan kinderrechten(gerelateerd) onderzoek zeer uiteenlopende vormen aannemen waardoor

¹ De mogelijkheid bestaat echter steeds dat bepaalde projecten niet meegenomen of over het hoofd gezien werden. Onderzoeksprojecten die in dit rapport gemist worden, kunnen daarom altijd gesignaleerd worden via hanne.opdebeeck@keki.be.

² Deze tweede stap wordt door KeKi voorzien in een vervolgtraject 2013-2014, nadat eerst ook andere breuklijnen in het kinderrechtenonderzoek - naast de thematische lijnen die in dit rapport worden geïdentificeerd - geëxploreerd zijn.

³ Dit in tegenstelling tot o.m. Lundy & McEvoy (2011:78), die stellen dat "[...] [children's rights] research should be informed by the [Convention on the Rights of the Child (CRC)] standards, the research process should comply with the CRC standards; and the research outcomes should build the capacity of children, as rights-holders, to claim their rights and build the capacity of duty-bearers to fulfill their obligations".

de grens met het bredere kind- en jeugdonderzoek tot op zekere hoogte vervaagt. Daarom is er nood aan een ruime maar duidelijke operationalisering van wat precies kan worden verstaan onder 'kinderrechten(gerelateerd) onderzoek'; een operationalisering waarin alleszins het mensenrechtenperspectief waardoor dit onderzoek zich onderscheidt, kan worden meegenomen.

Deze operationaliseringsoefening werd door KeKi reeds in het voorjaar van 2012 gemaakt, bij het uitwerken van de 'onderzoeksdatabank kinderrechten'. In het kader van zijn opdracht tot het ontsluiten van wetenschappelijke kennis over kinderrechten, bouwt KeKi aan een kinderrechtendatabank (www.kekidatabank.be). Deze kinderrechtendatabank bestaat uit drie deeldatabanken: (1) een instrumentendatabank, die alle juridische instrumenten en de belangrijkste beleidsdocumenten over kinderrechten op regionaal, federaal en internationaal niveau bevat, (2) een Vlaamse onderzoeksdatabank, die lopende en recent afgesloten Vlaamse onderzoeksprojecten over, of gerelateerd aan, kinderrechten ontsluit en (3) een publicatiedatabank, die zowel nationale als internationale publicaties m.b.t. kinderrechten omvat. Voor het overzicht van het bestaand Vlaams kinderrechtenonderzoek dat in dit rapport gepresenteerd wordt, speelt de Vlaamse onderzoeksdatabank een cruciale rol. De onderzoeksprojecten die hierin werden opgenomen, vormen de voornaamste leidraad voor dit rapport.⁴ Dienovereenkomstig zijn het de selectiecriteria van de onderzoeksdatabank die vorm geven aan het referentiekader dat verder in dit rapport gehanteerd wordt.

1.2. Selectiecriteria van KeKi's Vlaamse onderzoeksdatabank: een mix van wetenschappelijke en pragmatische argumenten

De selectiecriteria voor de onderzoeksdatabank hebben betrekking op wat precies verstaan wordt onder *Vlaams onderzoek* en op de onderwerpen die inhoudelijk als *kinderrechten(gerelateerde)* thema's beschouwd worden.

1.2.1. Het gaat om een 'Vlaams onderzoeksproject'...

De databank beoogt een zo exhaustief mogelijk beeld te geven van Vlaamse onderzoeksprojecten met betrekking tot kinderrechten. Een 'Vlaams onderzoeksproject' wordt als volgt gedefinieerd:

- het loopt over een periode van minstens drie maanden (geen ad hoc initiatieven)
- het heeft een duidelijke, afzonderlijke financieringsbron⁵
- het gaat uit van een wetenschappelijke instelling⁶

⁴ Momenteel zijn er 138 onderzoeksprojecten opgenomen in de onderzoeksdatabank. Daarnaast zijn er nog een 70-tal onderzoeksprojecten waarvan een fiche in voorbereiding is; deze zijn nog niet gepubliceerd op de databank maar worden wel reeds besproken in deze nota. Naast de onderzoeksprojecten uit de KeKi-databank, worden ook een aantal projecten besproken die door het Jeugdonderzoeksplatform (JOP) geïnventariseerd of uitgevoerd werden, maar die ook voor het kinderrechtenveld relevant zijn.

⁵ Door dit selectie criterium blijven mogelijke zwaartepunten die zich concentreren in oriëntaties/thematische keuzes van onderzoeksgroepen en in publicatiethema's misschien onderbelicht. Echter, dit criterium werd expliciet gekozen om ad hoc opdrachten uit te sluiten zodat enkel zwaartepunten die doorwegen in het onderzoekslandschap worden meegenomen. Bovendien kan ervan worden uitgegaan dat oriëntaties in onderzoeksgroepen in deze analyse toch naar boven komen via de doctoraats- en andere onderzoeksprojecten die vanuit deze oriëntaties op basis van een duidelijke financiering uitgeschreven of opgestart worden.

- het gaat om lopende en afgeronde onderzoeksprojecten (afgerond na 2004)
- het gaat om 'Vlaams' onderzoek: enerzijds gaat het om projecten die uitgaan van een of meer Vlaamse onderzoeksinstelling(en), maar die niet noodzakelijk over een Vlaams onderwerp handelen. Anderzijds worden ook onderzoeksprojecten opgenomen die niet uitgaan van een Vlaamse instelling, maar die wel gericht zijn op een Vlaams onderwerp. Echter, deze laatste worden niet op systematische wijze geïnventariseerd.⁷

Om geselecteerd te worden, moet een project aan *alle* bovenstaande vormelijke condities voldoen.

1.2.2. ... over, of gerelateerd aan, kinderrechten

Wat de inhoudelijke selectie betreft, komen de volgende onderzoeksprojecten in aanmerking voor de databank van KeKi: (1) projecten waarin kinderrechten op zich als hoofdthema bestudeerd worden, (2) projecten over bedreiging of schendingen van kinderrechten, (3) projecten over interventies die kinderrechten beogen te bevorderen, (4) kindvriendelijkheidstoetsen, (5) projecten die kinderrechten in hun methodologie implementeren en (6) jeugd- en kindermontoren die cijfers genereren waarop kinderrechtenonderzoek gevoerd kan worden.⁸ Er wordt met andere woorden vertrokken vanuit een eng criterium, waarna steeds ruimer wordt gegaan zodat zeker alle kinderrechten(gerelateerd) onderzoek gevat kan worden. Om geselecteerd te worden, moet een project aan *minstens één* van deze inhoudelijke voorwaarden beantwoorden.

- *Projecten waarin kinderrechten op zich bestudeerd worden* (bv. kritische studies over de 'universaliteit' van kinderrechten, onderzoek naar de ontwikkeling & implementatie van kinderrechtenindicatoren...). Bij de inventarisatie worden in de eerste plaats onderzoeksprojecten opgenomen die zich richten op het bestuderen van kinderrechten in het algemeen, het kinderrechtendenken of het kinderrechtenkader zelf. Het kan hier gaan om studies op het conceptuele niveau,

⁶ Enkel onderzoek dat uitgevoerd wordt in de schoot van een universiteit, hogeschool of kennis- of onderzoekscentrum wordt opgenomen. Onderzoek opgezet door, bijvoorbeeld, praktijkgerichte NGO's/vzw's wordt met andere woorden niet meegenomen. De kans bestaat dan ook dat thema's waarover niet-wetenschappelijke organisaties wel kennis verzamelden, in dit document toch niet meegenomen worden.

⁷ De KeKi onderzoeksdatabank richt zich in de eerste plaats op projecten die lopende zijn, maar waarvan voorlopig nog geen, of slechts voorlopige, resultaten gepubliceerd werden. Op deze manier beoogt KeKi o.m. de zichtbaarheid van deze projecten te vergroten en communicatie tussen onderzoekers te versterken. Gezien er over deze projecten over het algemeen weinig documentatie voorhanden is, werd voor deze databank een methodologie ontwikkeld op basis van een recurrente screening van relevante webpagina's (zie § 2., 'methodologie' in dit rapport) van Vlaamse universiteiten, steunpunten... Omdat het niet haalbaar is ook internationaal alle webpagina's te screenen, worden projecten die vallen onder de categorie 'uitgaande van een niet-Vlaamse universiteit, maar betrekking hebbend op een Vlaams onderwerp' niet systematisch geïnventariseerd: echter, projecten in deze categorie die spontaan door onderzoekers aan KeKi worden signaleerd, worden *wel* in de databank opgenomen. Dit gebeurde tot nu toe slechts voor twee onderzoeken, er zitten m.a.w. twee projecten in de databank die niet van een Vlaamse onderzoeksinstelling afkomstig zijn. De output die uit internationale projecten voortkomt, wordt *wel* systematisch geïnventariseerd in de publicatiedatabank van KeKi (zie www.kekidatabank.be).

⁸ De selectiecriteria worden hier geordend van breed - studies over kinderrechten in het algemeen - naar eng - datasets op basis waarvan kinderrechtenonderzoek gevoerd kan worden. De criteria 'projecten over bedreiging of schendingen van kinderrechten' en 'projecten over interventies die kinderrechten beogen te bevorderen' zijn binnen dit 'ordeningssysteem' gelijkwaardig, maar 'projecten over bedreiging of schendingen' wordt eerst besproken omdat daar in de geraadpleegde literatuur de sterkste nadruk op wordt gelegd (zie Lundy & McEvoy, 2011).

maar even goed om studies in concrete praktijken waarin het kinderrechtenkader centraal staat.

- *Projecten over bedreiging of schendingen van kinderrechten* (bv. onderzoek over kinderen in kwetsbare situaties). Lundy & McEvoy (2011), die een inventaris maakten van de eigenschappen waaraan 'kinderrechten(gerelateerde) onderzoeksprojecten' algemeen (zouden moeten) voldoen, stellen voorop dat het in de eerste plaats gaat om projecten die eventuele schendingen van kinderrechten nagaan: "*investigating breaches or otherwise, of rights, in the language of rights*" (Lundy & McEvoy, 2011:79). Hierbij wordt ook onderzoek gerekend dat op zich niet expliciet vanuit een kinderrechtenkader vertrekt, maar waarvan de resultaten wel relevant zijn voor zo'n kader of naar een kinderrechtenkader vertaald kunnen worden. Lundy & McEvoy (2011:80) halen hierbij enkele voorbeelden aan van kinderrechtengerelateerd onderzoek in het onderwijsdomein, nl. onderzoek naar schoolprestaties, pesten, leerplannen, participatie, disciplineren... die zij benoemen als: "[...] *clearly rights-based issues linking directly to specific CRC obligations and associated jurisprudence*". Een gelijkaardige benadering wordt gebruikt voor de onderzoeksdatabank: ook projecten waarin de onderzoeker zelf niet noodzakelijk vertrekt vanuit een kinderrechtenspectief, maar die wel binnen de hier beschreven criteria van de onderzoeksdatabank passen - in dit geval: die over bedreiging of schending van (een) kinderrechten gaan - worden meegenomen.
- *Projecten over interventies die kinderrechten beogen te bevorderen* (bv. thuishulp, jeugdzorg...). Onderzoek naar kinderrechten gaat breder dan enkel het identificeren van tekortkomingen. Ook onderzoek dat zich richt op constructieve verwezenlijkingen en vooruitgang op het vlak van kinderrechten in de realiteit, kan als kinderrechten(gerelateerd) onderzoek gecategoriseerd worden (cf. Ennew, 1997). Daarom worden projecten over interventies, activiteiten en/of werkingen die gericht zijn op het bevorderen van kinderrechten, eveneens opgenomen in de Vlaamse onderzoeksdatabank van KeKi.
- *Kindvriendelijkheidstoetsen* (bv. kindvriendelijkheidsevaluaties van specifieke steden, scholen, werkingen...). Vanuit het argument dat kinderrechten(gerelateerd) onderzoek ook positieve evoluties op het vlak van kinderrechten opvolgt (cf. Ennew, 1997), worden tevens zogenaamde 'kindvriendelijkheidstoetsen' opgenomen in de KeKi onderzoeksdatabank. Het gaat om evaluaties van ziekenhuizen, gemeenten, organisaties... naar de mate waarin ze rekening houden met, en/of tegemoet komen aan, de rechten en belangen van kinderen en jongeren, waarbij doorgaans ook aanbevelingen tot verbetering worden geformuleerd.
- *Projecten die kinderrechten in hun methodologie implementeren* (bv. participatieve methoden met kinderen). Lundy & McEvoy (2011) beargumenteren dat kinderrechten(gerelateerd) onderzoek (ook) gericht moet zijn op het versterken van de capaciteit van kinderen en jongeren om hun eigen rechten te

claimen, te vrijwaren en op te volgen. Dit veronderstelt, zo stellen zij (Lundy & McEvoy, 2011: 80), dat kinderen betrokken moeten worden bij het uitwerken en uitvoeren van kinderrechtenonderzoek. Ook verschillende andere auteurs (zie o.m. Ben-Arieh, 2008; 2011; Fundamental Human Rights Agency (FRA), 2010) benadrukken het belang van participatie door kinderen en jongeren aan kinderrechten(gerelateerd) onderzoek. Onderzoeksprojecten die dit principe in de praktijk omzetten, worden dan ook mee opgenomen in de KeKi databank. Een project wordt als 'participatief' beschouwd wanneer kinderen en/of jongeren intensief betrokken worden in de verschillende *voorbereidende fasen* van het onderzoek (bv. bij het uitwerken van de concepten, het formuleren van de onderzoeksvragen...), de *uitvoering* (bv. het gebruik van 'peer-to-peer' methodieken waarbij jongeren zelf data verzamelen bij hun leeftijdsgenoten) en/of de *uitwerking* (bv. meewerken aan het onderzoeksrapport) ervan. Projecten waarin kinderen of jongeren louter geconsulteerd worden (bv. via interviews, focusgroepen, surveys...), vallen hier niet onder. In deze projecten fungeren jongeren immers slechts als 'onderzoekseenheden', zonder dat zij noodzakelijk 'mede-zeggenschap' of 'mede-eigenaarschap' in het onderzoek krijgen.⁹

- *Jeugd- of kindermonitoren op basis waarvan kinderrechtenonderzoek gevoerd kan worden.* Tot slot worden ook onderzoeksprojecten die zich richten op het (recurrent) verzamelen van data over kinderen en jongeren in domeinen die relevant (kunnen) zijn voor kinderrechten(gerelateerd) onderzoek, in de KeKi onderzoeksdatabase opgenomen. Dit laatste selectie criterium past onder andere in de eerste strategische doelstelling (SD) van KeKi (2012:2): "[...] KeKi bevordert actief interuniversitaire en interdisciplinaire samenwerking tussen wetenschappers [...]". Door ook deze projecten in de databank op te nemen, worden onderzoekers die een kinderrechten(gerelateerd) thema willen bestuderen, gewezen op bestaande data die hierbij gebruikt zouden kunnen worden. Bovendien draagt ook een inventarisatie van deze databanken bij tot het identificeren van mogelijke hiaten: het kan blootleggen over welke thema's nog meer onderzoek nodig is.

Tot slot moet hierbij benadrukt worden dat binnen deze criteria vooral gefocust wordt op onderzoek dat de beschreven kinderrechtelijke thema's in kaart brengt en projecten die zich richten op praktijkgerichte interventies. Etiologische projecten - of projecten die louter op zoek gaan naar de oorzaken van fenomenen - worden niet meegenomen. Dit gebeurt zeker niet vanuit de overweging dat deze projecten niet belangrijk zouden zijn, maar wel om het onderscheid met het bredere kind- en jeugdonderzoek te behouden en afstemming met het Jeugdonderzoekplatform (JOP) - dat deze bredere, oorzaakgerichte onderzoeken in de eigen databank inventariseert - te bewaken.

⁹ Methodologische aspecten van werken met kinderen en jongeren in participatief onderzoek werden recentelijk opgetekend in Dedding, Jurrius, Moonen & Rutjes (2013); zie ook de conclusie van dit rapport.

2. Inventarisatie van bestaande onderzoeksprojecten

Na het vastleggen van de selectiecriteria werd van start gegaan met het opsporen van onderzoeksprojecten die binnen de besproken criteria passen.¹⁰ Deze continue zoektocht gebeurt hoofdzakelijk aan de hand van een screening *van relevante websites*. Het gaat onder meer om de volgende webpagina's.

- *Online databanken* die een inventaris bieden van wetenschappelijk onderzoek: Fris onderzoeksportaal, Belspo, IWETO, VLIR, FWO, UNIV, LIRIAS.
- *Webpagina's van alle Vlaamse universiteiten en hogescholen*. Hierbij staan de *faculteiten en onderzoeksgroepen van de volgende disciplines* centraal: rechten en criminologie, journalistiek/communicatiewetenschappen, sociologie, pedagogiek, psychologie, antropologie, filosofie (wijsbegeerte), economie, sociaal werk, sociale agogiek... Echter, ook minder voor de hand liggende disciplines komen aan bod. Zo werden ook webpagina's van medische faculteiten gescreend, waarbij onder meer onderzoek naar ethische reflecties rond levenseinde bij kinderen en jongeren werd gevonden.
- *Webpagina's van relevante kennis- en onderzoekscentra*, voor zover die nog niet via de screening van de webpagina's van universiteiten en hogescholen aan bod kwamen. Het gaat het om het onderzoekscentrum Kind & Samenleving, het Kenniscentrum Gezinswetenschappen, het Kenniscentrum Gender en Etniciteit (Ella), het Kenniscentrum Mantelzorg, het Kenniscentrum voor eet- en gewichtsproblemen, het Kenniscentrum Vlaamse Steden, het Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg (KCE), het Kenniscentrum Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (WVG), het Expertisecentrum voor opvoeding en kinderopvang (VBJK) het Nationaal Instituut voor Criminologie en Criminalistiek (NICC), Het Vlaams Expertisecentrum voor Seksuele Gezondheid (Sensoa) en het Vlaams Expertisecentrum Toegankelijkheid (Enter vzw).
- *Webpagina's van relevante Steunpunten Beleidsrelevant Onderzoek*, voor zover deze ter beschikking zijn (niet alle steunpunten hebben een eigen webstek), nl. het Vlaams Armoedesteunpunt, het Steunpunt Gelijkekansenbeleid, het Steunpunt Inburgering en Integratie, het Steunpunt Jeugd, het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen en het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- *De webpagina van het Agentschap Sociaal-Cultureel werk voor jeugd en volwassenen*, afdeling Jeugd: gezien de Vlaamse overheid opdrachtgever is van verschillende kinderrechten(gerelateerde) onderzoeksprojecten, wordt ook de webpagina van de afdeling Jeugd in de screening betrokken.

Wanneer een onderzoeksproject wordt gevonden dat binnen de door KeKi gehanteerde criteria past, wordt de hoofdonderzoeker persoonlijk (indien deze onderzoeker bijvoorbeeld op een studiedag of een congres ontmoet wordt) of via email gecontacteerd

¹⁰ Dit proces werd in maart 2012 opgestart.

met de vraag de basisinformatie over het onderzoek middels het invullen van een onderzoeksfiche aan KeKi door te geven (lege fiche in bijlage 1). Onderzoekers die deze email niet beantwoorden, krijgen enkele weken later een herinnering toegestuurd. Wanneer ook op deze herinnering geen reactie komt, tracht KeKi zelf de fiche in te vullen, ingeval er online informatie over het project beschikbaar is. Als dat niet het geval is, krijgt de onderzoeker nogmaals een herinnering toegestuurd. Indien hier nog steeds geen reactie op komt, worden enkel de titel van het project en de naam van de onderzoeker(s) in de databank opgenomen.¹¹ Bij het schrijven van dit rapport zijn echter een heel aantal van de fiches nog 'in voorbereiding' door de auteur. In dat geval wordt voor dit rapport enkel gewerkt met informatie die reeds beschikbaar is.

Daarnaast werden nog enkele andere initiatieven genomen tot het verzamelen van onderzoeksprojecten, nl. (1) een permanente oproep op de website van KeKi (www.keki.be), via dewelke onderzoekers hun project middels het gepubliceerde emailadres aan KeKi kunnen melden (2) een rondvraag binnen de adviesraad van KeKi en (3) een oproep via de onderzoeksstuurgroep van de afdeling Jeugd en (4) via de eigen 'KeKi-berichten'. Geen van de tot nog toe geïnventariseerde projecten werden echter via deze kanalen verzameld. Onderzoekers die een relevant project presenteren op een studiedag of congres waarop KeKi aanwezig is, worden persoonlijk aangesproken. Voorts is het de bedoeling dat onderzoekers hun projecten rechtstreeks via een link op de webpagina van de databank kunnen melden. De technische uitwerking van deze laatste functie wordt momenteel onderzocht.

RESULTATEN

De resultaten van deze studie worden geordend en gepresenteerd op basis van de selectiecriteria van de Vlaamse onderzoeksdatabase van KeKi. Bij het verwijzen naar de onderzoeksprojecten worden de namen van de *onderzoekers* vermeld alsook het jaartal waarin het einde van het project voorzien is (bv. 'Jansen, 2016'). Indien de einddatum niet bekend is, wordt de begindatum weergegeven, met een aanduiding dat de einddatum niet geweten is (bv. 'Jansen, 2011-...'). Indien de exacte begin- noch einddatum bekend is, wordt enkel de naam van de onderzoeker weergegeven (Jansen).¹² De projecten die in dit document besproken worden, kunnen worden teruggevonden op www.kekidatabank.be.

De zes bredere selectiecriteria die in § 1.2. ('methodologie') werden uiteengezet, worden voor de bespreking van de resultaten nog verder thematisch ingedeeld, dit met het oog op het beter structureren en georganiseerd presenteren van het onderzoeksmateriaal. Het is evenwel belangrijk te benadrukken dat hiervoor een zogenaamde 'bottom-up' benadering wordt gebruikt: de sub-thema's worden aangebracht *na* het structureren van de onderzoeksprojecten. Deze thema's stonden dus niet reeds vooraf vast. Binnen deze thema's worden ten slotte steeds enkele zwaartepunten geïdentificeerd. Het gaat hierbij

¹¹ Tot nu toe is dit voor drie projecten het geval. Ook projecten die nog onder embargo staan worden op deze manier ontsloten.

¹² Gezien niet alle projecten een duidelijke promotor hebben (vb. projecten in sommige hogescholen of kenniscentra) wordt enkel de naam van de onderzoeker, en niet van (co-)promotor(en), weergegeven. Heel uitzonderlijk, indien niet gekend is wie de onderzoeker is, wordt toch naar de promotor verwezen.

om sub-thema's waarover binnen het betreffende hoofdthema de meeste onderzoeksprojecten werden uitgewerkt.

1. Projecten waarin kinderrechten op zich bestudeerd worden

De projecten die in deze beschrijving passen en die in Vlaanderen lopende of recent afgerond zijn, hebben in de eerste plaats betrekking op modaliteiten van implementatie en/of mainstreaming van kinderrechten, waarbij respectievelijk de rol van de Vlaamse kinderrechtenbeweging (Reynaert, 2012), de algemene rol van niet-gouvernementele organisaties (Erdem Türkelli, 2014) en de integratie van kinderrechten in ontwikkelingssamenwerking (Vandenhoele, 2011) bestudeerd wordt. Daarnaast wordt in dit kader de kruisbestuiving tussen mensen- en kinderrechten in het domein van economische, sociale en culturele rechten onderzocht. Julie Ryngaert (2013) gaat in haar doctoraatsonderzoek op zoek naar bruggen tussen kinderrechten en mensenrechten, met het oog op het ontwikkelen van een geïntegreerd conceptueel kader. Het huidige migratiebeleid wordt hierbij als gevalstudie geanalyseerd.

PROJECTEN OVER KINDERRECHTEN OP ZICH

→OVERZICHT ZWAARTEPUNTEN

Hier kunnen geen specifieke zwaartepunten geïdentificeerd worden. Het gaat om een beperkt aantal studies die zich op uiteenlopende deelthema's richten. Deze vaststelling kan erop wijzen dat projecten waarin kinderrechten op zich bestudeerd worden, voorlopig geen overkoepelende zwaartepunten vormen in een zich ontwikkelend onderzoeksveld in Vlaanderen, hoewel ze mogelijk wel te situeren zijn in bredere onderzoeklijnen.

2. Projecten over bedreiging of schendingen van kinderrechten

Wat in de KeKi-onderzoeksdatabank onmiddellijk opvalt, is het grote aantal projecten¹³ over kinderen die zich op één of andere manier in een kwetsbare situatie, of in een situatie die bedreigend kan zijn voor het uitoefenen van hun rechten, bevinden. Enerzijds kan deze sterke focus wellicht aan een selectie-effect worden toegeschreven. Het gaat immers om ondubbelzinnige onderwerpen die duidelijk in een kinderrechtenkader passen en op basis waarvan onderzoeksprojecten gemakkelijk onderscheiden en geselecteerd kunnen worden: genderkwesties, armoede, slachtofferschap, conflict... Deze komen dan ook gemakkelijker in het vizier bij het opmaken van een inventarisatie van kinderrechtenonderzoek. Anderzijds wijst dit toch ook op een sterke aandacht voor kwetsbare groepen, zowel op beleidsniveau (in het uitschrijven van projecten) en op academisch vlak als in het bredere kinderrechtendebat.¹⁴ De onderzoeksprojecten binnen dit thema kunnen gegroepeerd worden in vier clusters: (1) de impact van intersectionaliteit (of de invloed van maatschappelijke verschillen zoals gender, etniciteit, sociaaleconomische status... op het leven van kinderen en jongeren); (2) jeugdhulp en jeugdbeschermingsrecht; (3) risico's van ICT en (nieuwe) media en (4) (fysieke) integriteit van kinderen en jongeren.

¹³ Op het moment van analyse: een goede 65% van de geïnventariseerde projecten.

¹⁴ In de veronderstelling dat onderzoek een reflectie vormt van het maatschappelijk debat. Hier wordt dieper op ingegaan in de conclusie van dit rapport.

2.1. De impact van intersectionaliteit

Bij de studie van intersectionaliteit onder kinderen en jongeren staan de volgende drie topics centraal: (1) armoede; (2) kinderen en jongeren met bijzondere behoeften en (3) migratie en minderheden. Ook jeugdwerkloosheid komt in het bestaand onderzoek aan bod - bijvoorbeeld in de projecten van Van den Broeck & Bloemen (2012) en Geens, Vilrocx & Van Bavel (2008) - maar dit thema bleef in de uitgevoerde screening enigszins uit beeld, onder meer omwille van de doelgroep van deze projecten, die zich - alleszins in Vlaanderen - doorgaans tijdens of na de jongvolwassenheid situeert.

2.1.1. Armoede

Met betrekking tot armoede onder kinderen en jongeren gaat veel aandacht naar de effectiviteit of wenselijkheid van programma's en interventies die erop gericht zijn armoede onder kinderen, jongeren en hun gezinnen tegen te gaan.¹⁵ Het gaat onder meer om een evaluatie van de 'thuiscompagnie' voor gezinnen in armoede met minderjarige kinderen (Nys, 2012), een beschrijving van de trajecten die ouders en kinderen in armoede doorlopen en hun gebruik van bestaande programma's (Schiettecat, 2015), onderzoek naar OCMW-bijstand aan en begeleiding van studenten (De Wilde, de Groof, Carpentier, Torfs, 2011), een evaluatie van het programma 'Instapje' in Genk Noord, dat gericht is op het bevorderen van onderwijsmogelijkheden van kinderen uit kansarme milieus (Dehaene, 2010) en een studie rond jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren (De Pauw, 2013). Ook jongvolwassenen (-25 jaar) komen aan bod: M. De Wilde (2015) onderzoekt in het kader van haar doctoraat welke voorwaarden er in de praktijk worden gesteld aan bijstandsverlening voor jongeren.

Daarnaast worden ook de 'neveneffecten' van sociale voorzieningen bestudeerd, zoals mogelijke neveneffecten van het jeugdwerk in relatie tot de armoedekloof (Coussée, 2005, Van de Walle, 2011) en het verband tussen armoede in het gezin en het opgelegd krijgen van een (eerste) maatregel bijzondere jeugdbijstand (Rutgeerts, Verstraeten, De Visscher & Impens, 2008). Tot slot wordt ook de beleving van armoede door en de impact van armoede op kinderen en jongeren in kaart gebracht (Roets & Coussée, 2010, Defever, 2015, Van Gils & Willekens, 2010)¹⁶, en kan in dit verband nog verwezen worden naar de UNICEF leerstoel kinderrechten, waarin o.m. onderzoek wordt gevoerd naar armoede vanuit een kinderrechtenperspectief (Vandenhole, 2012).

2.1.2. Kinderen en jongeren met bijzondere behoeften

Wat kinderen en jongeren met bijzondere onderwijsbehoeften betreft, blijken verschillende evaluatieve projecten te bestaan. Het gaat enerzijds om een evaluatie van het - intussen opgeheven - kader 'leerzorg', waarvan niet enkel theoretische (Verbruggen, 2011), maar ook praktische implicaties (Van de Veire, Denys, Timbremont

¹⁵ Ook dit ligt deels aan een selectie-effect: zoals in § 1.2., 'methodologie' werd aangehaald, komen bepaalde onderzoeksprojecten, zoals etiologisch onderzoek over armoede, niet in aanmerking voor de onderzoeksdatabank.

¹⁶ In het onderzoek van Defever (2015) wordt ook de impact van het behoren tot een etnische minderheidsgroep, vrouw zijn (gender) en het hebben van een handicap belicht.

& de Mayer, 2009) getoetst worden. Anderzijds wordt het 'gemotiveerd verslag', dat specifieke onderwijsbehoeften inventariseert voor een betere communicatie, geëvalueerd (Meirsschaut, Nachtegael, Timbremont, 2012). Ook de sociale bepaaldheid van het zorg- en onderwijsgebruik door kinderen met bijzondere behoeften wordt bekeken, waarbij wordt nagegaan in welke mate bestaande maatregelen bijdragen tot emancipatie en doelmatigheid van kinderen en hun gezinnen (Sebrechts, 2017). Voorts wordt onderzocht hoe kinderen van de lagere school met leerproblemen in het gewone onderwijs en in externe hulpverlening begeleid kunnen worden, waarbij men expliciet op zoek gaat naar goede voorbeelden uit de praktijk (Van Vreckem & Callens, 2013).

In de tweede plaats worden de levensomstandigheden en de beleving van kinderen en jongeren met een handicap opgetekend, waarbij o.m. wordt nagegaan welke hindernissen de gezinnen in hun zorg ervaren, hoe de handicap ervaren wordt door andere gezinsleden, de impact ervan op schoolcarrière... (Desnerck (a); Van Landeghem, Mestdagh, Schoenmaekers, Sebrechts, 2003-...). Er wordt ook in het bijzonder onderzocht hoe de broers en zussen van kinderen met een verstandelijke handicap beter ondersteund en begeleid kunnen worden (Steel, 2009; Vandenbussche, 2012). Ook specifieke welzijnsbevorderende strategieën komen hierbij aan bod, zoals de methodiek 'Persoonlijke Toekomstplanning', waarbij de verbetering van levenskwaliteit nagestreefd wordt via het opbouwen van een duurzaam sociaal netwerk (Melis, Depauw & Driessens, 2013).

Daarnaast worden de vrijetijdsbehoeften van Brusselse jongeren met een handicap in kaart gebracht, teneinde aangrijpingspunten te bieden voor een vrijetijdsbeleid dat hier beter op is afgestemd (Janssen, 2010). Tot slot kan binnen dit thema nog eens verwezen worden naar het reeds genoemde project dat de invloed van intersectionaliteit nagaat op het leven van jongvolwassenen, waarin ook naar de impact van een handicap wordt gekeken (Defever, 2015).

Omgekeerd kan, vanuit een kinderrechtenkader, ook gekeken worden naar jongeren die *zelf zorgen voor* anderen met een beperking. Kind & Samenleving voert een onderzoek naar het opnemen van een vorm van mantelzorg door kinderen en jongeren. Het gaat om kinderen en jongeren die, ondanks hun jonge leeftijd, de verantwoordelijkheid op zich nemen tot het toedienen van soms zeer intensieve zorgen aan naaste familieleden. Hoewel het hier slechts om een beperkt deel van de kinder- en jongerenpopulatie gaat, bevinden zij zich in een potentieel zeer kwetsbare positie: door de verregerende zorg kunnen immers hun recht op onderwijs, hun recht op vrijetijdsbesteding... of zelfs hun belangen in het algemeen in het gedrang komen. Daarom is meer kennis nodig over dit fenomeen, met het oog op het in kaart brengen van duidelijke aangrijpingspunten voor een gerichte ondersteuning: om hoeveel kinderen en jongeren gaat het ongeveer? Wat zijn precies de implicaties van de zorg die zij opnemen voor hun onderwijskansen, hun vrijetijdsbesteding...?¹⁷ Het onderzoeksproject van Kind & Samenleving, waarin de beleving van mantelzorg door kinderen en jongeren centraal staat, vormt hierbij een primeur in Vlaanderen (Lauwers, 2012).

¹⁷ Suggestie door Nicole Vettenburg

2.1.3. Migratie & minderheden

Wat onderzoek naar kinderen in migratie en/of minderheidsgroepen betreft, werden in dit rapport reeds enkele projecten vermeld, nl. de doctoraatsprojecten over sociale uitsluiting als (ongewenste) implicatie van het jeugdwerk (Coussée, 2005; Van de Walle, 2011) en - opnieuw - de invloed van intersectionaliteit op jongvolwassenen (Defever, 2015) alsook het onderzoek dat in de UNICEF leerstoel kadert en waarin migratie naast armoede een prioritair thema vormde in de periode 2010-2012 (Ryngaert, 2013; Vandenhole, 2012). Daarnaast kan in dit licht verwezen worden naar het project van Hillaert, De Ceuster, Dehertogh & Maelstaf (2009), dat de ondersteuningsnoden en behoeften van jeugdwerk voor allochtone jongeren in Antwerpen in kaart brengt.

Voorts worden de Ondersteuningsteams Allochtonen (OTA's) geëvalueerd; dit zijn teams die tot doel hebben de concrete hulpverlening voor allochtone jongeren te verbeteren door steun te bieden aan de voorzieningen van de bijzondere jeugdzorg, aan de jongeren zelf en aan hun gezinnen (Roevens, 2012). Dehaene (2009) richt zich op de gevolgen van gedwongen migratie voor kinderen en jongeren. Door Stevens (2010-...) wordt dan weer gekeken naar de wijze waarop het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EVRM) omgaat met gezinshereniging voor immigranten, met een bijzondere focus op de rol die kinderrechten hierin spelen.

De overige onderzoeksprojecten binnen dit thema situeren zich voornamelijk in het domein van het onderwijs. Zo wordt onderzoek gevoerd naar het recht op onderwijs voor kinderen en jongeren zonder wettig verblijfsstatuut (De Clerck, Carton de Wiart & Ryngaert, 2010; Hemelsoet, 2013) en naar de schooltrajecten en/of schoolsituatie van kinderen en jongeren met een verschillende etnische of levensbeschouwelijke achtergrond (Clycq & Lodewyckx, 2012; Juchtmans, 2013; Mampaey, 2011; Phalet et al., 2013). Ook strategieën die door inclusieve scholen aangewend kunnen worden om hun legitimiteit te vergroten, ten slotte, worden in dit kader onderzocht (Mampaey, 2011).

2.2. Jeugdhulp en jeugdbeschermingsrecht

2.2.1. 'Klassieke' jeugdhulp: een kritische blik

Met betrekking tot jeugdhulpverlening nemen vooral kritische reflecties een centrale plaats in. Enerzijds wordt meer algemeen de legitimiteit van overheidsinterventies in de opvoeding door ouders onder de loep genomen (Hespel, 2017; De Wilde, L., 2015) en wordt de rechtspositie van minderjarigen in de integrale jeugdhulp getoetst aan internationale standaarden (Desmet & Put, 2011). Anderzijds wordt ook specifiek de werking van de integrale jeugdhulp (De Koster, 2006; Vanhee, 2010) en de bijzondere jeugdzorg doorgelicht en ter discussie gesteld (Roose, 2006; Rutgeerts, Verstraeten, De Visscher & Impens, 2008). Daarnaast bestaat aandacht voor de in- en doorstroom in de bijzondere jeugdzorg (Nouwen, 2012; Peeters, 2010) en de trajecten die jongeren hierin en/of hierna afleggen (Van Audenhove, 2010-...; Van Schoonlandt, 2009).

Ook de (nieuwe) methodieken die hulpverleners en begeleiders kunnen gebruiken bij hun dagelijkse taken en opdrachten, worden onderzocht. In de eerste plaats wordt meer algemeen nagegaan hoe men binnen de hulpverlening het best communiceert met kinderen en jongeren: communicatie met kinderen vergt immers andere vaardigheden dan communicatie met volwassenen (Van Hoeck, 2013). Daarnaast worden ook methodieken die op zeer specifieke doeleinden zijn gericht, onderzocht. Het gaat in het bijzonder om een methodiek om op een gepaste manier om te gaan met agressief gedrag in de bijzondere jeugdzorg - met het oog op het garanderen van gecontinueerde, aangepaste hulpverlening voor de jongere, terwijl de veiligheid van personeel en andere jongeren gegarandeerd blijft (Opdenacker, 2012). Prevost & Stiens (2011) ontwikkelen dan weer op vraag van begeleiders en coördinatoren van instellingen binnen de bijzondere jeugdzorg een methodiek om begeleide jongeren gezonde voedingsgewoonten bij te brengen.

Voorts worden in het kader van onderzoek naar 'klassieke' jeugdhulpverlening de mogelijkheden en beperkingen van specifieke hulpverleningsprogramma's - 'Youth at risk' (Smits & De Caluwé, 2010), 'Arktos' (Warmenbol, 2006), 'Linker' (interventie voor kleuters) (De Cuyper, Groenewold, Galle & Debruyne, 2006), 'Crisishulp aan huis' (Van Puyenbroeck, 2006) en het Columbusproject (Franssens & Dammekens, 2011) - alsook de behoeften en drempels die met betrekking tot jeugdhulpverleningsinitiatieven bestaan (Dehertogh, 2010; Meire & De Ridder, 2007), in kaart gebracht. Ook initiatieven voor preventieve gezinsondersteuning, zoals het 'Huis van het Kind', waarin een betere samenwerking wordt vooropgesteld in het licht van een breder ondersteunend beleid voor gezinnen (De Peuter & Frees, 2013), en Triple P, een bredere methodiek voor opvoedingsondersteuning (van den Bergh, 2009), worden aan een evaluatieve toets onderworpen.

Tot slot kunnen met betrekking tot de bijzondere jeugdzorg nog een aantal specifieke projecten gesignaleerd worden, zoals onderzoek naar de regelgeving van de bijzondere jeugdbijstand (Rom, 2007) en de positie van de consulents van de sociale diensten van de bijzondere jeugdzorg (Rom & Ankaert, 2006).

2.2.2. Jongeren in het jeugdrechtsysteem

Naast een breed gamma aan onderzoeksprojecten over jeugdhulpverlening, bestaat ook aandacht voor het jeugdrechtsysteem waarmee sommige kinderen en jongeren geconfronteerd worden.¹⁸ Het Vlaams onderzoek hierover komt, niet zo verrassend, vooral vanuit criminologische hoek. In de eerste plaats worden de interactie- en besluitvormingsprocessen die zich voordoen in de jeugdrechtbank, i.c. door de jeugdrechter, in kaart gebracht (Francoise, 2012; Franssens, 2009; Goedseels, 2014). Voorts kunnen verschillende projecten gesignaleerd worden over alternatieve afhandelingsmethoden - zoals het herstelgericht groepsoverleg (HERGO, Vanfraechem,

¹⁸ Ook deze kinderen en jongeren worden als kinderen in kwetsbare situaties beschouwd, enerzijds vanuit de visie dat het plegen van als misdrijf omschreven feiten door jongeren alleszins deels verklaard kan worden door een vorm van kwetsbaarheid (Op de Beeck, 2012; Vettenburg, 1987) en anderzijds omdat jongeren in het jeugdrechtsysteem beschermingsmaatregelen opgelegd krijgen die een verregaande impact kunnen hebben op hun leven.

2006), onthemende projecten (Ferwerda, van Leiden, Cornelissens, 2009) herstelbemiddeling (Bradt, 2011; Ferwerda & van Leiden, 2012; Smits & Légat, 2013), - en over de trajecten van jongeren met een psychiatrische stoornis (Cappon, 2014; Deweerdt, Van der Straete & Rom, 2006; Merlevede, 2014; Van Damme, 2015), van vrouwelijke (jeugd)delinquenten (Nuytiens, 2010) en van uit handen gegeven jongeren (Nuytiens & Brolet, 2005) binnen respectievelijk het jeugdrechtssysteem en het jeugdstrafrecht. Ook de rol van experts bij de beslissing tot uithandengeving wordt in dit kader onderzocht (Van Dijk, 2010).

Voorts kaderen in dit thema ook internationaal-vergelijkende projecten, zoals een studie naar de rechtsbescherming van jongeren in detentie vanuit een internationaalrechtelijk kader (Rom & Herbots, 2009) en een evaluatie van het Belgisch jeugdrechtssysteem op basis van een vergelijking met systemen uit andere Europese landen (Dumortier, Christiaens & Nuytiens, 2008). Ook historisch onderzoek komt aan bod: Dumortier (2006) voert historisch-criminologisch onderzoek naar het ontstaan en de praktijk van de kinderrechter, Goris (2014) onderzoekt de rol van de jeugdrechter in de maatschappelijke visie op 'het problematische kind'. Andere onderwerpen die binnen dit thema aan bod komen, zijn de instroom op de jeugdparketten (Goedseels, 2008), het gebruik van het gesloten centrum voor jongeren te Everberg door jeugdmagistraten (Heylen, Ravier & Vanneste, 2010) en de rol van 'human agency' en de capaciteiten van jongeren tot het dragen van strafrechtelijke verantwoordelijkheid (Troonbeeckx, 2015).

2.3. Risico's van ICT en (nieuwe) media

De opgang van (nieuwe) media roept allerlei maatschappelijke vragen op, die inspireren tot uiteenlopende projecten. Zo werden de risico's van het gebruik van digitale media voor kinderen en jongeren de afgelopen jaren door Vlaamse onderzoekers zorgvuldig in kaart gebracht. Het doctoraatsproject van Sofie Vandoninck is gericht op de ontwikkeling van digitale vaardigheden en weerbaarheid op het net (Vandoninck, 2015). Daarnaast is er het internationaal samenwerkingsverband 'EU Kids Online: online risks and opportunities for children' waar België via de KU Leuven en de VUB deel van uitmaakt, dat - ondanks de titel - vooral lijkt te handelen over de *risico's* waaraan kinderen en jongeren op het internet worden blootgesteld (Vandoninck, d'Haenens, Donoso, Segers & Bauwens, 2015). Ook in de studie 'Teens & ICT: Risks and Opportunities' (Walrave, Bauwens & Lobet-Maris, 2007) komen voornamelijk risico's aan bod, o.m. met betrekking tot het geconfronteerd worden met storende webinhoud of risicovolle contacten via chatrooms.

Ook door het jeugdonderzoeksplatform (JOP) werd reeds heel wat onderzoek gevoerd over de (negatieve) invloed van (nieuwe) media, waarbij vooral de 'digitale kloof' tussen jongeren - of verschillen tussen jongeren in bezit en gebruik van nieuwe media (bv. internet) - centraal staat. Uit het onderzoek blijkt algemeen dat deze digitale kloof gekenmerkt wordt door sociale breuklijnen: jongens, hoogopgeleide jongeren en jongeren uit gezinnen met een hogere sociaal-economische status zouden meer toegang hebben tot nieuwe media en er ook vaker gebruik van maken (Boonaert, 2009; Boonaert & Siongers, 2010). Deze resultaten tonen met andere woorden dat de opgang van

nieuwe media een risico tot het genereren van nieuwe sociale uitsluitingsmechanismen met zich meebrengt, en in die zin een bedreiging voor het gelijkheidsprincipe zou kunnen vormen. Lievens (2011) onderzoekt in dit kader hoe hierop binnen de bijzondere jeugdzorg kan worden ingespeeld, en op welke manier de inzet van ICT sociale inclusie kan bevorderen. Beyens (2013) onderzoekt meer algemeen de invloeden van mediagebruik op de organisatie van het dagelijks leven in gezinnen met baby's en peuters.

Voorts heeft de negatieve invloed van (nieuwe) media die op onderzoeksmatig vlak onder de aandacht wordt gebracht, ook betrekking op de groeiende mate waarin kinderen, als mede-beslisser bij de gezinsaanpak, via de media in het vizier van reclamemakers lijken te komen. Zowel het doctoraatsproject van Vanwesenbeeck (2015) als het onderzoek van Panic, Hudders, Destoop, Cauberghe & De Pelsmacker (2012) gaat over het effect van (internet)reclame op kinderen en jongeren en het vermogen van kinderen en jongeren om commerciële boodschappen te begrijpen. Daarnaast onderzoekt Wannes Heirman vanuit het kader van online marketing de achterliggende factoren die maken dat jongeren persoonlijke informatie over zichzelf bekendmaken op het internet, en gaat Koeman (2011) in het kader van haar doctoraat na of er culturele verschillen bestaan in de wijze waarop reclame gepercipieerd wordt door allochtone en autochtone jongeren. Vandebosch (2006) onderzoekt dan weer het verband tussen televisiekijken en zwaarlijvigheid bij kinderen, een verband dat zou lopen via blootstelling aan reclame die lage activiteitsniveaus en consumptie van ongezond voedsel aanprijzen. Ook de meningen van ouders over de invloed die reclame uitoefent op hun kinderen worden hierbij niet vergeten: Van Hellemont (2006) brengt ze in kaart.

Verder kan in het kader van 'de negatieve invloed van media' nog verwezen worden naar het pas door de Universiteit Antwerpen en de KU Leuven opgestarte project 'Seksualisering in en door kindermedia. De inhoud, het gebruik en het effect van seksualiserende boodschappen bij 10- tot 12- jarigen' (X, 2017). Twee doctoraatsbursalen onderzoeken de mate waarin de media een proces op gang trekken waarin jongeren gesocialiseerd worden binnen een cultuur waarin fysieke verschijning, aantrekkingskracht en romantisch en seksueel succes, centraal staan. Ook Vandebosch (2013) tracht in haar doctoraatsonderzoek seksuele media-effecten op jongens en meisjes te doorgronden.

Tot slot kan in dit verband gesignaleerd worden dat reeds enig onderzoek bestaat over het gebruik van technologie en digitale media in het verzamelen en bijhouden van informatie over kinderen en jongeren. Hierbij wordt toegespitst op het communicatietraject van Child Focus bij verdwijningszaken (Pashley, 2010) en het gebruik van microchips of andere opvolgingstechnieken die ingezet worden om het doen en laten van kinderen op te volgen (Van Crombrugge, Rigo & Van Nuland, 2011). Vooral in dit laatste project staat kritische reflectie centraal: 'zijn dit allemaal positieve ontwikkelingen in het kader van de 'goede opvoeding' die we vooropstellen?' 'scherpt dit het wantrouwen tussen mensen niet aan?' en 'wat met de privacy van kinderen en jongeren?'. Deze kritische houding komt eveneens terug in het doctoraatsonderzoek van Rosamunde Van Brakel (2014), die zich richt op de juridische, ethische en sociale

implicaties van het gebruik van digitale opvolgingstechnieken voor de preventie van jeugdgedelinquentie.

2.4. Fysieke en emotionele integriteit van jongeren

2.4.1. Slachtofferschap

Een zeer kwetsbare situatie waarmee verschillende kinderen en jongeren vandaag nog steeds geconfronteerd (kunnen) worden, is die waarin zij het slachtoffer worden van (gewapend) conflict, het verkeer, geweld, uitbuiting of verwaarlozing. In de studie naar deze onderwerpen neemt het 'Centre for Children in Vulnerable Situations' een groot deel van de projecten op zich. Hier gaat het voornamelijk om de studie van psychosociale problemen van kinderen en jongeren in (post) oorlogs- en conflictgebieden, al dan niet met een evaluatie van de interventies die hieraan tegemoet (zouden moeten) komen (Alipanga, 2014; Mels, 2013; Shehadeh, 2014; Verelst, 2013; Vindevogel, 2013). Ook in het kader van de UNICEF leerstoel wordt aandacht besteed aan kinderen en jongeren in (post-)conflictsituaties (Vandenhole, 2012). In de *Vlaamse context* wordt dan weer onderzoek gedaan naar de beleving van slachtofferschap van gewelds- en vermogensmisdrijven onder adolescenten (Vynckier, 2012) en naar uiteenlopende aspecten van kindermishandeling. In het licht van dit laatste onderwerp kunnen o.m. projecten over het opstellen van een vragenlijst om de incidentie van kindermishandeling te meten (Lauwers & Van de Walle, 2010), het ontwikkelen van een digitaal educatiepakket (Delava, Neuttiens, Schillemans, Bovijn, Geeroms, 2012) en het mogelijk maken/faciliteren van een sterkere samenwerking tussen bevoegde diensten (Desair, 2014; Op de Beeck, 2013) - om een betere signalering en een meer adequate respons op kindermishandeling te stimuleren - vermeld worden. Ook wordt, in lijn met de toenemende mobiliteit en daarbij horende verkeersdrukte in Vlaanderen, aandacht besteed aan jonge verkeersslachtoffers. Lauwers (2009) brengt de beleving van het ongeval, het herstel en de reïntegratie in het gezin, de school en vrijetijdscontext van zowel directe (de jonge verkeersslachtoffers zelf) als indirecte (broers, zussen en ouders) betrokkenen in kaart.

2.4.2. Gezondheid

In het licht van de fysieke integriteit van jongeren vormt ook gezondheid een belangrijk onderzoeksonderwerp. Een heel aantal van de projecten rond gezondheid wordt reeds elders in deze nota genoemd, zoals de projecten naar baby- en kindvriendelijke ziekenhuizen (Biesmans, Franck, Eelen & Ceulemans, 2014; De Wilde, Muylle, Van Maldegem, Haegeman & De Pauw, 2012), gezondheid op school en in het uitgaansleven (respectievelijk De Riek, Martens, Van Houte & Wittebrood, 2007; De Wachter, Koers & De Witte, 2010 en Jongbloet & Van Havere, 2012) en medisch en verantwoord sporten in jeugdsportclubs (Seghers, Scheerder, Boen, Thibaut & Meganck, 2011).

Daarnaast vormen de volgende projecten een greep uit het bestaand (kinderrechtengerelateerd) onderzoek naar gezondheid van kinderen en jongeren. In het doctoraat van Matthys (2006) worden de voedingsgewoonten van adolescenten

bestudeerd vanuit een publiek gezondheidsperspectief; het doctoraat van De Vriendt (2012) focust op de relatie tussen stress en zwaarlijvigheid onder adolescenten. Het doctoraat van Van den Cruyce (2011) richt zich daarentegen meer op het conceptuele niveau: er wordt nagegaan hoe de samenleving betekenis toeschrijft aan het concept van het gezonde kind, en wat het kind volgens de samenleving nodig heeft om als fysiek, mentaal en sociaal gezond te worden beschouwd.

Met betrekking tot baby's en jongere kinderen kan ten slotte nog het onderzoek 'safe sleep' genoemd worden, waarin de kennis en houding van ouders met een kind jonger dan één jaar met betrekking tot het voorkomen van wiegendood wordt onderzocht (Corthals & Van den Eeden, 2013).

Weliswaar kan er worden van uitgegaan dat de KeKi onderzoeksdatabase zeker (nog) niet alle kinderrechtengerelateerde projecten over gezondheid omvat. Hoewel ook een basisscreening gebeurde van een aantal medische faculteiten - zoals weergegeven in § 2. ('methodologie') van dit rapport - kan verwacht worden dat een heel aantal onderzoeken die in minder voor de hand liggende faculteiten uitgevoerd werden, en die daardoor buiten het bestek van deze screening vielen, niet werden meegenomen. Bij de verdere ontwikkeling en evoluties van de databank zullen deze echter wellicht verder worden aangevuld.

2.4.3. Wie beslist?

Een derde reeks onderzoeken die met het oog op de integriteit van kinderen en jongeren vermeld kan worden, hoewel van een heel andere orde, is die waarin de precaire verhouding bestudeerd wordt tussen de bescherming van kinderen en jongeren enerzijds, en het versterken van autonomie en zelfbeschikking naarmate men zich ontwikkelt anderzijds. Op onderzoeksmatig vlak vormen vooral de modaliteiten van dit spanningsveld voor de lichamelijke integriteit van kinderen en jongeren een onderwerp dat in de aandacht staat. Hierbij wordt onder meer gekeken naar het seksuele en reproductieve zelfbeschikkingsrecht van adolescenten (Veys, 2006-...) en de oordeelsbekwaamheid van minderjarigen bij het toepassen van patiëntenrechten (Deneyer, De Groot, Devroey & Vandeplass, 2010). Daarnaast komt ook euthanasie bij minderjarigen ter sprake: niet alleen de visie van kinderartsen (De Groot & Deneyer, 2010) maar ook de houding van kinderen en jongeren zelf (Pousset, Bilsen, De Wilde, Deliens & Mortier, 2009).

BEDREIGING OF SCHENDING VAN KINDERRECHTEN

→ OVERZICHT ZWAARTEPUNTEN

Intersectionaliteit:

- ⇒ Kinderen en jongeren in armoede en met bijzondere behoeften: welzijnsverbeterende interventies
- ⇒ Migratie: de mate waarin migratie een bedreiging kan vormen voor het realiseren van kinderrechten

Jeugdhulp en jeugdbeschermingsrecht:

- ⇒ Jeugdhulp: kritische reflecties; ontwikkeling van methodieken en evaluatie van nieuwe hulpverleningsinitiatieven
- ⇒ Jeugdrechtsysteem: besluitvormingsprocessen in de jeugdrechtbank; (alternatieve) afhandelingsmethoden voor jeugddelinquentie; trajecten van bijzondere doelgroepen

ICT en (nieuwe) media

- ⇒ Online risico's voor kinderen en jongeren
- ⇒ Kinderen en jongeren in het vizier van reclamemakers

Fysieke en emotionele integriteit

- ⇒ Kinderen in (post-)conflictsituaties
- ⇒ Kindermishandeling
- ⇒ Zelfbeschikkingsrecht van kinderen en jongeren

3. Projecten over interventies die kinderrechten (in het algemeen) beogen te bevorderen

Een tweede groot luik in de KeKi-onderzoeksdatabase betreft projecten die initiatieven, interventies of werkingen evalueren die kinderrechten trachten te bevorderen. Een deel van deze projecten, nl. over interventies t.a.v. specifieke doelgroepen (zoals kinderen en jongeren in armoede), werden in dit rapport reeds toegelicht in het kader van de bespreking van 'kinderen in kwetsbare situaties'. In het volgende deel van dit rapport gaat het dan ook uitsluitend om onderzoek naar initiatieven die geen duidelijk afgebakende doelgroep vooropstellen.

Het zwaartepunt lijkt in dit kader in de eerste plaats, en niet zo verwonderlijk, te liggen op bredere initiatieven binnen de directe leefwereld van kinderen en jongeren: initiatieven die zich thuis, op school of in hun vrije tijd situeren. In de tweede plaats wordt binnen dit thema aandacht besteed aan nieuwe methoden tot het bevorderen van kinderrechten, waarbij o.m. een blik wordt geworpen op modaliteiten van online hulpverlening. Tot slot worden, met het oog op het bevorderen van het recht op gepaste informatie, ook de informatiebehoeften van kinderen en jongeren in kaart gebracht.

3.1. De brede leefwereld van kinderen en jongeren

Dat algemene, grootschalige interventies tot het bevorderen van kinderrechten zich in grote mate voordoen in de bredere leefwereld van jongeren, hoeft niet te verbazen. Hier gaat het om initiatieven op school, in de vrije tijd en binnen de opvoedings sfeer.

3.1.1. Opvoeden en opvangen

Wat betreft kinderrechten(gerelateerde) onderzoeksprojecten in de opvoedings sfeer, blijkt heel wat aandacht naar de belangen van het kind binnen de kinderopvang te gaan. Hierbij wordt onder meer gekeken naar de capaciteit en de demografische samenstelling (Geens, 2011) alsook de bestaffing van kinderopvang, waarbij de bezetting van de teams (Hedebouw, 2011) en de competenties van de staf (Peeters & Van Laere, 2011) centraal staan. Ook de noden en behoeften van de gebruikers van kinderopvang en hoe hier op een efficiënte manier aan tegemoet kan worden gekomen, worden onderzocht (Desnerck (b); Lenaers, 2012; Verbist & Van Hille, 2012). Hierbij wordt bovendien niet alleen aandacht besteed aan het gebruik van opvang door specifieke doelgroepen, zoals alleenstaande moeders (Raeymaeckers, 2006). Ook de mate waarin voorschoolse kinderopvang een sociale functie kan vervullen ter ondersteuning van de integratie van mensen uit kansengroepen, wordt onderzocht (Willockx, 2013).

Daarnaast richten enkele projecten zich op de opvoedingsmodaliteiten binnen het gezin. Het gaat niet alleen over projecten die zich richten op de ontwikkeling van een goed afgestemde opvoedingsondersteuning (Cattrijsse & Vanderstraeten, 2010) of op de opvoedingsondersteunende en gemeenschapsvormende waarde van *informele* sociale steun (Geens, 2015). Ook strategieën tot het optimaliseren van scheidingsprocessen en de gezagsregeling over kinderen die eruit volgt, zodat negatieve effecten op kinderen beperkt blijven, komen aan bod (Herbots & Roevens, 2011¹⁹; Maes, 2012; Pasteels, 2014; Wuyts, 2009). Bovendien kan in dit licht nog eens verwezen worden naar het eerder vermelde project van De Roeck (2013) over de aanpak van complexe opvoedingssituaties via welzijn en zorg op school, en wordt ook de relatie tussen opvoedingsstijlen in het gezin en het algemeen welzijn van kinderen onderzocht, dit op basis van de JOnG!-data die verder in dit rapport (in § 6.2., 'resultaten') nog aan bod komen (Van Leeuwen, 2013).

Voorts blijkt ook voor de noden, behoeften en verwachte competenties in en ten aanzien van de pleegzorg enige onderzoeksmatige aandacht te bestaan, met name in de onderzoeksgroep 'Pleegzorgonderzoek Vlaanderen' van de VUB (Van Holen, Van Schoonlandt, Berlize, Bunckens, Demyttenaere, Devolder, Holvoet & Janssens, 2013; Robberechts & Klingels, 2015; De Maeyer).²⁰ Ook de juridische aspecten van het pleegouderschap krijgen onderzoeksmatige aandacht in het project van Rom, De Ceulaer & Aerts (2009) naar het sociaal en fiscaal statuut van de pleegouder.

Tot slot kan in dit licht nog verwezen worden naar onderzoek over kinderrechten in adoptieprocedures: vertrekkende vanuit het Haags adoptieverdrag (1993) en het VRK wordt door Stroobants (2011) de screening van adoptieouders door de Diensten voor maatschappelijk onderzoek (DMO) in het kader van de geschiktheidsprocedure voor interlandelijke adoptie, ten gronde geëvalueerd. Daarnaast werd aan de KU Leuven de

¹⁹ Het IPOS project was een bredere studie, maar in de fiche van de KeKi databank werd enkel het deelonderzoek dat specifiek over kinderen, opgenomen.

²⁰ Bestaande modaliteiten van pleegzorg, competenties van pleegouders en het bevorderen van kinderrechten binnen de pleegzorg zullen overigens ook het thema vormen van de Europese groep 'ChildONEurope', het Europees Netwerk van Nationale Studiediensten over Kinderen (www.childoneurope.org).

'Leuvense Adoptie Studie (LAS) opgericht; een lange termijn project waarin adoptieouders en hun kinderen nauwgezet opgevolgd worden, met als doel meer inzicht te krijgen in de verschillende ontwikkelingstrajecten van zowel adoptieouders als adoptiekinderen (Casalin, Nijssens & Tang, 2008-...).

3.1.2. Kinderrechten op school

In het licht van onderzoek naar brede 'kinderrechtenbevorderende' acties kunnen voorts een aantal studies naar schoolprojecten of beleidsinitiatieven op schoolniveau genoemd worden. Het gaat in de eerste plaats om onderzoek naar zorg op school in de brede zin, nl. onderzoek naar kwaliteitsontwikkeling in zorgende scholen op basis van de zogenaamde 'index voor inclusie' (Jansegers & Vanpeperstraete, 2011) en een stand van zaken van de implementatie van een zorgbeleid in Vlaamse basis- en secundaire scholen (Adriaensens, 2012; De Roeck, 2013; De Vroey & Roelandts, 2011; Struyf, Verschueren & Verachtert, 2012). In dezelfde lijn kan het project van Blaton & Verstraete (2010) vermeld worden, dat de drempel bij de instroom en de slaagkansen van kansengroepen aan de UGent bestudeert. In het kader van de bekommernis om zorg op school, wordt tevens onderzoek gevoerd naar de ontwikkeling van een theoretisch model voor een geïntegreerde socio-emotionele leerlingenbegeleiding (Struyf, 2014), alsook naar de werking van de 'Toverbos-methodiek', die een sterkere ondersteuning van de socio-emotionele ontwikkeling van kleuters beoogt (Malfait, 2012). Daarnaast komen ook de resultaten van de implementatie van de proefprojecten 'brede school' in dit kader aan bod (Joos, Ernalsteen, Engels & Morreel, 2010).

Voorts worden binnen de schoolcontext niet alleen de eetgewoonten (De Riek, Martens, Van Houte & Wittebroodt, 2007; Huybrechts, 2008) en de fysieke activiteit van kleuters (Labarque, 2010; Vandaele, 2015) bestudeerd. Ook beweeg- en voedingspatronen bij oudere leerlingen (kleuter, lager en secundair onderwijs, incl. buitengewoon onderwijs) worden in kaart gebracht (Jongbloet & Schamp, 2014). Tot slot kan in dit kader nog een onderzoeksproject gesignaleerd worden over de vormgeving van scholen in functie van veiligheid en ergonomie van de leerlingen (De Wachter, Koers & De Witte, 2010) en over de maatschappelijke relevantie van leerlingenvervoer in het Gemeenschapsonderwijs (Mairesse, De Witte, van Lier & Van Malderen, 2010).

3.1.3. Kinderrechten in de vrije tijd

Met betrekking tot vrije tijd werd in dit rapport reeds verwezen naar onderzoek over jeugdwerkinitiatieven die zich richten op een specifieke, 'kwetsbare' doelgroep (zie § 2.1., 'resultaten'). Daarnaast kan een aantal projecten gesignaleerd worden die zich richten op kinderrechtelijke initiatieven in de vrije tijd voor de bredere populatie van kinderen en jongeren. Hier gaat het enerzijds om een project dat de toegankelijkheid van de infrastructuur van gebouwen uit de jeugdsector nagaat op basis waarvan tips geformuleerd worden voor verbetering (Enter vzw, 2011). Anderzijds kunnen projecten gesignaleerd worden die zich richten op sport(clubs) voor jongeren: een project dat de implicaties evalueert van de 'Panathlon Declaration on Ethics in Youth Sport', die de rechten van het kind in de sport zou moeten bevorderen (De Martelaer, 2007) en een

project dat nagaat in welke mate de principes die de Vlaamse Overheid in haar besluit van 21 mei 2010 naar voor schuift voor het promoten van een gezonde en pedagogisch verantwoorde sportbeoefening - o.m. inclusie, fysieke en psychische integriteit, onderlinge solidariteit - door de Vlaamse georganiseerde jeugdsport in de praktijk worden gebracht (Seghers, Scheerder, Boen, Thibaut & Meganck, 2011). Het principe van inclusie staat overigens ook centraal in het doctoraatsonderzoek van Haudenhuyse (2012), die naging op welke manier georganiseerde sportactiviteiten effectief een maatschappelijke meerwaarde kunnen bewerkstelligen voor kwetsbare jongeren.

Ook kan in dit kader een project gesignaleerd worden over het ontwikkelen van een wetenschappelijk onderbouwd vormingspakket met het oog op het organiseren van een ouderwerking in jeugdsportclubs. De bedoeling van zo'n ouderwerking bestaat erin om ouders, en in het bijzonder vaders, te versterken in hun ouderrol door het verstevigen van hun competenties als coach en supporter (Van Crombrugge & Lambrechts, 2013). Tot slot blijft ook het uitgaansleven van jongeren niet achterwege in het kinderrechtenonderzoek: zo participeert Vlaanderen via de Hogeschool Gent aan een Europees onderzoeksproject gericht op het bewerkstelligen van een veiliger en gezonder nachtleven voor jongeren (Jongbloet & Van Havere, 2012).

3.2. Nieuwe horizonten? Kinderrechten bevorderen via nieuwe media

Naast mogelijke risico's, zoals besproken in § 2.3. ('resultaten') in dit rapport, brengen nieuwe media ook nieuwe mogelijkheden met zich mee. Zo kunnen nieuwe media 'empowerend' werken voor kinderen en jongeren: het staat hen toe zich te informeren, sociale netwerken verder uit te bouwen, andere landen of regio's te leren kennen... Ook naar dit nieuwe potentieel wordt in de Vlaamse kennisinstellingen onderzoek gevoerd. Het project van Lievens (2011), die onderzoekt hoe de inzet van ICT sociale inclusie kan bevorderen, werd in dit rapport reeds vermeld (§ 2.3., 'resultaten'). Daarnaast is in de schoot van de Arteveldehogeschool een grootschalig onderzoeksproject rond de mogelijkheden van nieuwe media aan de gang. Het project gaat meer specifiek in op de kansen en de uitdagingen die onlinehulp biedt voor het (jeugd)welzijnswerk. Welke onlinehulpvormen kunnen worden aangeboden? Hoe verhoudt onlinehulp zich ten aanzien van het andere hulpaanbod? Welke doelgroepen kunnen via onlinehulp bereikt worden? Wat zijn voordelen? Wat zijn grenzen? (Bocklandt, Vercaigne, Vanhove, De Zitter, Salens, & Vlaeminck, 2013). Een specifieke studie in het kader van dit project is 'Ch@dvice: onlinehulp in eerstelijns welzijnswerk rond seksueel misbruik in Europa' (Alzin, Botte, Buchegger, De Zitter, Ryckaert & Vanhove, 2013). Dit project, dat zich richt op de online mogelijkheden voor hulp bij seksueel misbruik, gaat o.m. de ontwikkeling van chathulpverlening als meldpunt seksueel misbruik bij Child Focus in België na, en wil een ervaringsuitwisseling rond onlinehulp i.v.m seksueel misbruik in Europa opzetten op bestaande sociale netwerksites.

Daarnaast staan de positieve mogelijkheden van nieuwe media ook centraal in de onderzoeksgroep MICT iMinds (www.iminds.be). Hier wordt voornamelijk gebruik gemaakt van de 'gaming' trend: met het 'Levenslijn game project' (stimuleren van verkeersveilig gedrag onder jongeren) (All, 2012), 'Poverty is not a game' (PING)

(sensibilisering rond armoede) (Van Looy, 2012) en 'Ascit' (onderzoek naar het gebruik van geïntegreerde communicatievoorziening om langdurig zieke kinderen opnieuw te betrekken bij het leerproces in de klas) (Schuurmans, 2007). Door Verhoeven (2014) wordt dan weer het potentieel van 'exergames' tot het promoten van fysieke activiteit bij leerlingen uit het secundair onderwijs, onderzocht, terwijl Bastiaensens, Desmet en Van Cleemput (2016) ICT-interventies voor cyberpesten onderzoeken.

Voorts wordt meer algemeen, o.a. op basis van de 'cultivatietheorie' - die vooropstelt dat hoe meer mensen naar televisie kijken, hoe meer zij een wereldbeeld zullen ontwikkelen dat overeenkomt met hoe die wereld op televisie wordt weergegeven - onderzocht welke invloed media heeft op het denken, de houding, en het gedrag van jongeren. Hierbij kan o.m. verwezen worden naar de projecten van Dirikx (2012) en - opnieuw - Vandenbosch (2013), maar daarnaast bestaat allicht nog veel meer onderzoek naar de toepassingsgebieden van deze theorie (zie bv. Adriaenssens, 2013), ook met betrekking tot kinderen en jongeren.

Van Cauwenberge (2016), ten slotte, onderzoekt patronen in de nieuwsconsumptie van jongeren en de effecten van nieuwe nieuwsplatformen (bv. de tabletcomputer) hierop. Dit laatste onderzoek leidt meteen het volgende zwaartepunt binnen de categorie 'kinderrechten bevorderen' in, nl. onderzoek naar de informatiebehoeften van kinderen en jongeren.

3.3. Geïnformeerde jeugd

Kinderen hebben recht op voldoende informatie tot het nemen van beslissingen die betrekking hebben op hun eigen leven. Echter, de invulling van het concept 'informatie' is de laatste jaren sterk veranderd: kinderen worden steeds vaker met steeds meer informatie geconfronteerd (Heylighen, 2002; Nelis & van Sark, 2010). In deze context wordt in het bestaand Vlaams onderzoek gefocust op de informatie*behoeften* van jongeren en op de kwaliteit van het bestaande informatieaanbod (De Clerck, Vandenbosch, Opgenhäffen & Eggermont, 2008), waarbij specifieke aandacht bestaat voor de informatiebehoeften van maatschappelijk kwetsbare jongeren (Baes, 2011). Vanuit het principe van participatie wordt dan weer onderzoek gevoerd naar manieren waarop de betrokkenheid van jongeren in het uitbouwen van het bestaande informatieaanbod versterkt kan worden (Custers, 2005). Eerder in dit rapport (§ 1.2.2., 'methodologie') werd reeds aangehaald hoe participatie van kinderen en jongeren vandaag één van de belangrijkste pijlers van het kinderrechtendenken vormt. Het betrekken van jongeren bij het uitwerken van een informatiebeleid is één van de manieren waarop dit principe wordt vorm gegeven.

KINDERRECHTEN BEVORDEREN

→ OVERZICHT ZWAARTEPUNTEN

Opvoeden en opvangen

- ⇒ Welzijn van kinderen in gezinnen, in het bijzonder tijdens en na scheidingssituaties
- ⇒ Noden naar versus capaciteiten van kinderopvang

Kinderrechten op school

- ⇒ Zorg en inclusie

Kinderrechten in de vrije tijd

- ⇒ Gezonde en inclusieve jeugdsportclubs

Kinderrechten bevorderen via nieuwe media

- ⇒ Modaliteiten van online hulpverlening
- ⇒ Kinderrechtenbevorderende 'games'

Geïnformeerde jeugd

- ⇒ Informatiebehoeften van jongeren

4. Projecten die kinderrechten in hun methodologie implementeren

4.1. Belevingsonderzoek als zwaartepunt

In deze tekst werd reeds enkele keren gewezen op participatie als een belangrijk principe binnen het kinderrechtendenken. Hierbij werd o.m. (§ 1.2.2., 'methodologie') vooropgesteld dat dit principe ook kan worden doorgetrokken naar kinderrechten(gerelateerd) onderzoek: niet alleen bij de realisatie van kinderrechten op zich, maar ook bij de opvolging ervan dienen kinderen en jongeren maximaal betrokken te worden (Op de Beeck et al., 2012). Op participatief onderzoek met kinderen en jongeren lijkt de laatste jaren dan ook langzaam maar zeker sterker ingezet te worden, vooral door de medewerkers van het onderzoekscentrum Kind & Samenleving (<http://www.k-s.be/>) (zie vb. Dekeyser, Vaningelgem, Vanderstede & Piessens, 2003-...; Huybrechts, 2007). Daarnaast werd recentelijk aan de Universiteit Gent een doctoraatsonderzoek opgestart waarin de vrijetijdsbesteding van jongeren gedurende vier jaar op een doorgedreven participatieve wijze bestudeerd wordt: jongeren worden er doorheen alle fasen van het onderzoeksproces als mede-onderzoekers erkend (Cardoen, 2016).

Buiten de genoemde projecten blijft participatie in het bestaand Vlaamse kinderrechtenonderzoek echter beperkt. Waar daarentegen wel sterke aandacht voor bestaat, is de *beleving* van kinderen en jongeren bij het bestuderen van uiteenlopende onderwerpen. Een greep uit de onderzoeksprojecten die beleving centraal stellen: het onderzoek van Van Audenhove (2010-...) over de beleving van transitie vanuit de bijzondere jeugdbijstand, het onderzoek van Vynckier (2012) over de beleving van slachtofferschap, het onderzoek van Van Schoonlandt (2009) over de beleving van hulpverleningstrajecten in de bijzondere jeugdzorg, het onderzoek van Lauwers (2010) over het perspectief van kinderen op de relatie tussen thuis en hun school, het onderzoek van Van Gils & Willekens (2010) naar de beleving van armoede door jongeren en het

onderzoek van Smits & Légat (2013) over de beleving van herstelgerichte maatregelen. Echter, dat ook het opzetten van een grondig belevingsonderzoek niet altijd even evident is, blijkt onder meer uit de 'cooperative inquiry' van Roose et al. (2012). Uit deze samenwerking tussen onderzoekers komt naar voor dat het, vooral wat gevoelige onderwerpen betreft - zoals armoede - van groot belang is op voorhand de mogelijke negatieve (ethische) implicaties van de gebruikte onderzoeksmethodologie en de gevonden resultaten in overweging te nemen en hier in de mate van het mogelijke aan tegemoet te komen.

METHODOLOGIE

→ OVERZICHT ZWAARTEPUNTEN

Belevingsonderzoek met kinderen en jongeren

5. Kindvriendelijkheidstoetsen

Onder 'kindvriendelijkheidstoetsen' worden onderzoeksprojecten verstaan die een reguliere²¹ plaats of werking evalueren op de mate waarin deze aangepast is aan kinderen en jongeren en/of tegemoet komt aan de belangen van kinderen en jongeren.

De onderzoeksprojecten die in het kader van dit thema in de KeKi-onderzoeksdatabank opgenomen werden, kunnen onderverdeeld worden in kindvriendelijkheidstoetsen in de praktijk enerzijds, en een kind- en jongerenperspectief in het beleid anderzijds.

5.1. Kindvriendelijkheid in de praktijk

In de KeKi-databank kunnen kindvriendelijkheidstoetsen teruggevonden worden van ziekenhuizen, steden en politie, maar ook van de publieke ruimte en het milieu in het algemeen. In de eerste plaats kan in dit licht worden verwezen naar het reeds besproken project van Kind en Samenleving, 'de Ruimtecel' (Dekeyser, Vaningelgem, Vanderstede & Piessens, 2003-...) dat zich richt op het uitwerken van een empirisch onderbouwd kindgericht ruimtelijk ontwerp en een kindgerichte mobiliteit.²² Daarnaast past in dit thema ook een onderzoeksproject over het kindvriendelijk(er) maken van het AZ Jan Palfijn in Gent door middel van vormgeving en kunst (De Wilde, Muylle, Van Maldegem, Haegeman & De Pauw, 2012), en een evaluatie van het Baby Friendly Hospital Initiative (BFHI) dat gelanceerd werd door de Wereldgezondheidsorganisatie en UNICEF (Biesmans, Franck, Eelen & Ceulemans, 2014). In dit kader kan voorts het project van Stuer en Van Gorp (2013) vermeld worden, die op basis van een pijnanalyse bij gehospitaliseerde kinderen een bijscholingsaanbod ontwikkelen, gericht op de

²¹ Hiermee wordt bedoeld: plaatsen of werkingen die niet enkel op kinderen, maar op een brede doelgroep (incl. volwassenen) gericht zijn.

²² Voor het kindvriendelijker maken van de stad - bijvoorbeeld m.b.t. natuur, speelruimte of mobiliteit - bestaat ook veel aandacht binnen vzw's en private organisaties (vb. Mobiel 21 of 'Fris in het landschap'). Deze organisaties stelden onder meer een aantal bestaande ontwerpen van 'speelweefsel' voor, of kindvriendelijke verbindingswegen tussen plaatsen waar kinderen vaak komen zoals school, bibliotheek, speelplein enz., op het door de Kinderrechtencoalitie georganiseerde 'Open Forum: Kinderen in de stad. Milieu en mobiliteit' (op 27 april 2012) (Fiers, 2012; Lambert, 2012).

ondersteuning van verpleegkundigen bij de implementatie van een pijnvrij zorgtraject voor kinderen.

Verder worden de gezinsvriendelijkheid getoetst van de stad Kortrijk - met een specifieke focus op kinderen (Vanderstraeten, 2009) - en de kindvriendelijkheid van de (sociale) politie - waarbij de dynamiek tussen politie en minderjarigen vanuit een spanningsveld tussen welzijn en veiligheid benaderd wordt (Sinnaeve, 2014). Tot slot kan in dit kader meer algemeen verwezen worden naar het doctoraatsonderzoek van van Kalmthout (2012-...) waarin milieurechten geanalyseerd worden vanuit een kinderrechtenperspectief. Dit vanuit de optiek dat kinderen geen 'kleine volwassenen' zijn: hun huid is dunner, hun immuunsysteem is nog niet volledig ontwikkeld, de luchtwegen zijn kleiner en hun proportionele inname van voedsel, water en lucht is groter. Daarom heeft milieuvervuiling een sterkere impact op kinderen en jongeren, wat een kinderrechtenperspectief binnen de milieuwetgeving noodzakelijk maakt, aldus van Kalmthout (2012-...).²³

5.2. Een kind- en jongerenperspectief in het beleid

Om de kindvriendelijkheid van het Vlaamse en lokale beleid te bevorderen, wordt in de eerste plaats - opnieuw - ingezet op participatie van kinderen en jongeren. Op Vlaams niveau zijn hierover twee afzonderlijk onderzoeksprojecten terug te vinden. Het onderzoek van Tubex, De Rynck & Coussée (2006) richt zich op de participatie van kinderen en jongeren aan het lokale beleid; het doel van dit onderzoek bestaat erin te komen tot concrete maatregelen om lokale participatie te promoten en te versterken. Boutsen, Gehre & Omblets (2011) daarentegen, richten zich met hun project niet enkel tot het lokale, maar ook tot het Vlaamse niveau. Hun onderzoek is enerzijds gericht op het ontwikkelen van een algemeen, theoretisch kader met betrekking tot participatie; anderzijds wordt ook een concrete handleiding voor beleidsmakers vooropgesteld. Vanhee (2010) onderzoekt dan weer specifiek de beleidsparticipatie van kinderen en jongeren in de Integrale jeugdhulp.

Participatie van kinderen en jongeren vormt niet de enige methode om een kind- en jongerenperspectief binnen de beleidsvoering te vrijwaren. Op beleidsniveau worden ook gerichte instrumenten ontwikkeld die ervoor moeten zorgen dat rekening wordt gehouden met het belang van het kind. Een van deze instrumenten - de kind- en jongereneffectenrapportage (JoKER), op basis waarvan men de effecten van een wetgevend initiatief (decreet) op kinderen en jongeren tracht te voorspellen - wordt in een *mixed method* onderzoeksproject geëvalueerd, waarna een aantal concrete aanbevelingen geformuleerd worden (Desmet, Op de Beeck & Vandenhole, 2012).

²³ Danielle van Kalmthout is als stafmedewerker van de studiedienst van de Gezinsbond betrokken bij de zogenaamde 'kindnorm' die door de Gezinsbond gelanceerd werd met het oog op het realiseren van het recht op een gezond lichaam en een veilige leefomgeving voor alle kinderen (www.gezinsbond.be). Het doctoraatsonderzoek van van Kalmthout lijkt hier dan ook een academische uitwerking van te vormen.

KINDVRIENDELIJKHEIDSTOETSEN

→OVERZICHT ZWAARTEPUNTEN

Kindvriendelijkheid in de praktijk

- ⇒ Hierin kunnen geen specifieke zwaartepunten geïdentificeerd worden. Het gaat om sporadische evaluaties van uiteenlopende lokale en landelijke reguliere diensten en werkingen

Kindvriendelijk beleid

- ⇒ Participatie van kinderen en jongeren

6. Jeugd- en kindermonitoren

Tot slot zitten in de KeKi databank ook een aantal onderzoeksprojecten die een breed spectrum van gegevens over kinderen en jongeren verzamelen. Deze kunnen als secundaire data gebruikt worden in het kader van nieuwe kinderrechten(gerelateerde) projecten. Het gaat meer bepaald om de volgende studies: de 'jeugdmonitor' van het Jeugonderzoekplatform (JOP), het 'Leuvens Adolescenten- en Gezinnenonderzoek' (LAGO), het project 'JOnG!', de 'Youth in Europe Study' (YES), de 'Belgian Political Panel Survey' (BPPS), de 'Parent-Child Socialization Study' (PCSS), de 'International Self-Report Delinquency Study' (ISR), het PWO project 'Empirisch onderzoek naar de levensbeschouwelijke ontwikkeling van kinderen tussen 10 en 15 jaar in een pluralistische maatschappelijke context' en de 'Leuven Children of Immigrants Longitudinal Study'. Daarnaast kan in dit kader nog eens verwezen worden naar de eerder besproken projecten 'Scheiding in Vlaanderen' (SiV), het 'Interdisciplinair Project voor de Optimalisatie van Scheidingstrajecten' (IPOS) en de 'Leuvense Adoptie Studie' (LAS).

Een aantal van deze databanken richt zich op zeer uiteenlopende thema's in het leven van kinderen en jongeren. Hierbij gaat het vooral om de jeugdmonitor van het JOP (doorgaans 'JOP-monitor' genoemd), LAGO en het JOnG! onderzoek.

6.1. Monitoren over verschillende levensdomeinen

De JOP-monitor wordt op regelmatige basis bij Vlaamse jongeren afgenomen. Dit leverde tot nog toe vier datasets op: data van 14- tot 25-jarige Vlaamse jongeren (uit 2005-2006), data van 12- tot 30-jarige Vlaamse jongeren (uit 2008-2009), data van 12- tot 21-jarige jongeren die les volgen in het Nederlandstalig onderwijs in Brussel (uit 2010) en data van 12- tot 21-jarige jongeren die les volgen in Gent en Antwerpen (uit 2012) (Vettenburg et al., 2003-...). Deze datasets bevatten algemene gegevens over de leefwereld, de levensomstandigheden en het gedrag van de bevroegde jongeren. Het LAGO richt zich op gelijkaardige onderwerpen als het JOP, nl. het gezinsleven, gezinsrelaties, gedrag, welzijn... zij het van 12- tot 18-jarige Vlaamse scholieren. Het LAGO-project streeft ernaar jaarlijks 2000 Vlaamse adolescenten, van diverse scholen, te bevragen. Tot op heden verzamelden de LAGO-onderzoekers reeds gegevens van zo'n 7000 jongeren. Zeker interessant hierbij is de tweede bevroegingsronde, waarin disproportioneel veel allochtone jongeren bevroegd worden. Deze groep is in veel andere

brede dataverzamelingenprojecten immers vaak ondergerepresenteerd (Vanassche et al., 2008-...).

In tegenstelling tot JOP en LAGO, die steeds andere respondenten bevragen, zijn JOnG! en YES longitudinale projecten. Het unieke aan het JOnG!-project is dat het toegespitst is op zeer jonge kinderen, een doelgroep die in de meeste andere Vlaamse onderzoeksprojecten over het hoofd wordt gezien (Op de Beeck et al., 2012). Onder meer de ontwikkeling, opvoeding, gezondheid en het gedrag van 0-, 6- en 12-jarigen en hun gezin worden in het kader van dit project bevestigd (Guérin et al., 2011).²⁴

De Youth in Europe Study (YES) bevestigd adolescenten. Een belangrijk voordeel van dit project bestaat erin dat vergelijking over de landsgrenzen heen mogelijk is: vergelijkbare data worden in verschillende Europese landen verzameld. Voor dit project worden drie afzonderlijke 'waves' bevestigd: in het kader van de eerste 'wave' in 2012 worden 6000 leerlingen uit het eerste, tweede en derde jaar van 70 willekeurig gekozen Vlaamse secundaire scholen bevestigd over hun leefsituaties en ervaringen. De overige twee 'waves' zijn voorzien voor de lente van respectievelijk 2013 en 2014 (Phalet, Verschueren, Mequita, Billiet, Meuleman & Swyngedouw, 2014).

6.2. Monitoren toegespitst op een specifiek onderwerp

JOP, LAGO, JOnG! en YES hebben als gemeenschappelijke noemer dat ze zich richten op zeer uiteenlopende thema's uit het leven van kinderen en jongeren. Voor de overige beschikbare jeugd- en kindermonitoren is dit minder het geval: deze spitsen zich toe op één of meer specifieke deelthema's uit het kinder-/jongerenleven. In de volgende paragrafen worden deze projecten één voor één opgesomd, met een korte omschrijving van wat men precies van deze data kan verwachten.

De studie 'Scheiding in Vlaanderen' (SiV) focust op de oorzaken, het proces en de gevolgen van *echtscheiding*. Ook de beleving van 1587 kinderen wordt in dit kader bevestigd; deze gegevens zijn vanaf 2013 beschikbaar voor verdere analyse (Pasteels, 2014). Ook in het IPOS-project wordt gekeken naar scheidingstrajecten, waarbij de beleving van de kinderen in het scheidende gezin een belangrijk sub-thema vormt (Herbots & Roevens, 2011; Maes, 2012).

De Leuvense Adoptie Studie (LAS) gaat over *interlandelijke adoptie*. In deze studie worden koppels die zelf geen kinderen hebben en die een kind tussen 0 en 2,5 jaar oud adopteren, vijf jaar lang gevolgd, waarbij de ontwikkeling van het kind en de factoren die een rol spelen in deze ontwikkeling, nauwgezet in kaart worden gebracht (Casalin, Nijssens & Tang, 2008-...).

De 'Leuven Children of Immigrants Longitudinal Study', is een studie die tot doel heeft een breedschalig, longitudinaal, multi-level en crossnationaal databestand te creëren over verschillen in *schooltrajecten* tussen autochtone en allochtone jeugd (Phalet,

²⁴ Onder meer het voor deze nota zeer relevante onderzoek 'Kwaliteitsvolle zorg voor kinderen en jongeren' (Hoppenbrouwers, 2015) is op deze data gebaseerd.

Mesquita, Billiet, Meuleman, Nicaise, Swyngedouw & Verschueren, 2015). Ook in het Vlaams Leerlingen Onderzoek 2004-2005 staan schooltrajecten centraal. Meer bepaald worden de relatie tussen schoolomgeving en de invloed hiervan op schoolprestaties en welbevinden onderzocht. Daarnaast wordt in dit laatste project ook de seksualiteitsbeleving van jongeren bevraagd (Berten & Van Houtte, 2005).

Het project 'Empirisch onderzoek naar de levensbeschouwelijke ontwikkeling van kinderen tussen 10 en 15 jaar in een pluralistische maatschappelijke context', richt zich, zoals de naam reeds toont, op de levensbeschouwelijke ontwikkeling van jongeren in de sterk veranderde, pluralistische samenleving. De vragenlijst die in het kader van dit project ontwikkeld werd, werd op drie momenten afgenomen: in het schooljaar 2005-2006, het schooljaar 2006-2007 en het schooljaar 2007-2008 (Broeckmans, Franssen, Godecharle, Maex, Van Coillie, Van de Wiele, Van Den Eynde & Wuyts, 2007).

De 'Belgian Political Panel Survey' (BPPS) is een longitudinale studie naar de ontwikkeling van politieke en sociale houdingen van jongeren: 3025 jongeren worden drie maal bevraagd, op 16-, 18- en 21-jarige leeftijd (Quintelier, Claes, Dejaeghere & Dasonneville, 2012). Ook de 'Parent-Child Socialization Study' (PCSS) richt zich op politieke en sociale houdingen van jongeren; in deze studie staat nog meer specifiek de intergenerationele transmissie hiervan - de overdracht van deze houdingen van ouders op kind - centraal. In de eerste wave van deze studie, die in 2012 van start ging, werden 3426 15-jarige jongeren bevraagd (Boonen, Meeusen, Smets & Verhaeven, 2012).

De International Self-Report Delinquency Study (ISRD), ten slotte, is een project waarin verschillende landen betrokken zijn. In elk land worden jongeren op een gelijkaardige manier bevraagd over hun delinquent gedrag, waardoor enigszins vergelijkbare data gegenereerd worden. Tot nog toe zijn binnen dit project twee 'waves' afgenomen: de ISRD-1 (afgenomen in 1989 en 1990) en de ISRD-2 (afgenomen in 2006) (Vettenburg, Gavray & Born, 2006).

JEUGD- EN KINDERMONITOREN

→OVERZICHT ZWAARTEPUNTEN

Ontwikkeling van uitgebreide datasets over Vlaamse kinderen en jongeren, waarbij zowel bredere levensdomeinen als specifieke deelthema's aan bod komen.

DISCUSSIE EN CONCLUSIE

Hoewel in dit rapport zeer uiteenlopende onderzoeksprojecten aan bod komen - zowel wat het thema betreft als methodologische insteek, output... - kunnen op basis van deze thematische inventarisatie wel enkele grote lijnen worden geïdentificeerd die het huidige Vlaamse landschap van kinderrechtenonderzoek lijken te karakteriseren.

In de eerste plaats is het aantal onderzoeksprojecten waarin kinderrechten op zich bestudeerd worden - projecten die zich richten op de studie van kinderrechten op het conceptuele niveau - eerder schaars. Slechts een handvol projecten lijkt gericht te zijn op

het kritisch tegen het licht houden van het kinderrechtendenken of -kader in het algemeen. Echter, wanneer men ruimer gaat en ook onderzoeksprojecten in rekening brengt die één of meer kinderrechten in de praktijk bestuderen, blijkt het huidige landschap van Vlaams kinderrechten(gerelateerd) onderzoek, alleszins vanuit deze thematische analyse, rijk en geïndividueerd te zijn. Een interessante vraag die hierbij kan worden gesteld is of eenzelfde rijkdom en diversiteit geïdentificeerd zou kunnen worden in de paradigma's of disciplines van waaruit deze studies vertrekken en/of in de discussies die op basis van de resultaten van deze studies uitgewerkt worden.

1. Nadruk op kwetsbare situaties

De meeste onderzoeksmatige aandacht lijkt naar kinderen in kwetsbare situaties te gaan. Armoede, migratie, slachtofferschap... het zijn deze situaties waarin kinderrechten (potentieel) bedreigd worden, die een belangrijke focus vormen van het Vlaams kinderrechtenonderzoek.²⁵ Daarnaast is ook het onderzoek over het breder implementeren en bevorderen van kinderrechten op school, in de vrije tijd en in de ruimere opvoedingsfeer voornamelijk gericht op zorg (vooral voor kinderen met bijzondere behoeften) en inclusie. Het kinderrechtengerelateerd onderzoek dat in het kielzog van het groeiende gebruik en de steeds sterkere aanwezigheid van nieuwe media ontstond, lijkt zich eveneens vooral toe te spitsen op de *risico's* die kinderen en jongeren hierbij lopen. Risico's en potentiële bedreigingen voor het bredere welzijn van kinderen en jongeren lijken met andere woorden in grote mate in de (onderzoeksmatige) aandacht te staan.

Dat net deze thema's een centrale plaats innemen in het kinderrechten(gerelateerd) onderzoek, hoeft niet te verbazen. Het gaat immers om thema's die in het oog springen en gemakkelijk in een kinderrechtelijk kader te situeren vallen, omwille van de 'beschermingsgedachte' die niet alleen als één van de 3 'P's' - *protection, provision, participation* - in het VRK centraal staat, maar waarmee kinderrechten traditioneel en tot ver in de twintigste eeuw sterk geassocieerd werden (Bruning, 1996). Aandacht voor de zelfbeschikking van kinderen ontwikkelde zich pas vanaf de jaren 1970 (Bruning, 1996). Het is dan ook niet verwonderlijk dat onderzoekstrends hierbij nog enigszins achterop blijven. Bovendien laten onderzoekers en/of opdrachtgevers zich bij het ontwikkelen van hun interesses en het selecteren van te onderzoeken thema's wellicht deels ook leiden door intuïtie, waarbinnen het lot van kinderen die zich in kwetsbare situaties bevinden, mogelijk als 'urgenter' beschouwd wordt dan de zelfbeschikkingsrechten van kinderen en jongeren die - wanneer ze niet gerealiseerd worden - een minder sterke bedreiging lijken te vormen voor hun welzijn. In die zin zou vooropgesteld kunnen worden dat er voor deze projecten mogelijk meer interesse bestaat en ook meer middelen worden uitgetrokken.

²⁵ Hierbij is het belangrijk om nog eens te benadrukken dat hier wellicht ook een selectie-effect meespeelt, zoals wordt uitgelegd in § 2., 'resultaten', van dit rapport.

2. Groeiende aandacht voor zelfbeschikking en participatie

Hoewel zelfbeschikkings- en participatierechten in het kinderrecht(en) (gerelateerd) onderzoek minder sterk in de aandacht staan, kan toch worden vastgesteld dat ze niet helemaal achterwege blijven. Er kunnen verschillende projecten geïdentificeerd worden die op deze rechten gebaseerd zijn. Het gaat dan onder meer om onderzoek in het teken van autonomie, bijvoorbeeld in het kader van het debat rond euthanasie en seksualiteit van en door minderjarigen. Maar ook individualisering en deelname aan beslissingsprocessen van kinderen en jongeren komt in het onderzoek aan bod: de informatiebehoeften van kinderen en jongeren en hun participatie aan lokaal en bovenlokaal beleid, maar ook aan beslissingen die betrekking hebben op hun eigen leven, worden belangrijk geacht, wat zich weerspiegelt in de onderzoeksprojecten die rond deze thema's opgestart werden. Een tendens die eveneens in dit kader gesitueerd kan worden, is het onderzoek naar het kinderrecht(en) bevorderende potentieel van nieuwe media. Immers, deze media kunnen niet enkel ingeschakeld worden voor het verder implementeren en verspreiden van (het belang van) kinderrecht(en), maar kunnen ook meer algemeen een 'empowerend' effect hebben op kinderen en jongeren.

Kinderen en jongeren vinden binnen media (alternatieve) manieren om hun eigen leven in de hand te nemen (Media Trends, 2013). Op die manier kunnen de participatierechten, die Save the Children Wales (2013) definieert als *"the rights that provide children with the means by which they can engage in those processes of change that will bring about the realisation of their rights, and prepare them for an active part in society and change"*, ingevuld worden. Media voorzien kinderen en jongeren van een nieuw platform via hetwelk zij hun stem gemakkelijker kunnen laten horen in het maatschappelijke debat, vormen een aanvullende bron van informatie die perspectiefverruimend kan werken en bieden alternatieve manieren om met gelijkgezinden in contact te komen, waardoor peer-to-peer netwerken en andere vormen van online ondersteuning en hulpverlening vorm kunnen krijgen.²⁶ Tegelijk worden er aanwijzingen gevonden dat de ontwikkeling van nieuwe media samengaat met een nieuwe breuklijn tussen jongeren: de zogenaamde 'digitale kloof'.²⁷ Vooral met het oog op de vaststelling dat sociale media steeds meer ingezet worden in het bereiken van kinderen en jongeren, dient voldoende aandacht te bestaan voor de 'off line' jongeren, of de kinderen en jongeren die op een ongelijke wijze participeren aan de nieuwe media. Dat dit potentieel van nieuwe media maar ook de nieuwe spanningen die er mee gepaard gaan, ook de Vlaamse onderzoekers niet ontging, blijkt uit de projecten die zich hier de laatste jaren rond ontwikkelden, en die mogelijks in de nabije toekomst nog zullen toenemen.

²⁶ De website 'stopzelfmoord.be' vormt hier een voorbeeld van. 'Stopzelfmoord.be' is een initiatief van twee Limburgse tieners die via mail en chat een luisterend oor bieden aan leeftijdsgenoten die zich niet goed in hun vel voelen. Indien nodig verwijzen zij ook door naar professionele hulpverlening. Dit initiatief kreeg in 2011 de 'Klein Duimpje' prijs van de Vlaamse Jeugdraad. Ook konden kinderen in conflictsituaties dankzij het gebruik van media zelf meer menselijke waardigheid en *agency* genereren, enkele goede voorbeelden zijn te vinden via volgende links: <http://voicesbeyondwalls.org/>, <http://ranabaker.wordpress.com/>, <http://flyingpaper.org/>.

²⁷ Zie bijvoorbeeld <http://www.mi-is.be/be-nl/doc/digitale-kloof/offline-jongeren-en-de-digitale-kloof-over-het-risico-op-ongelijkheden-bij-digita>

3. Participatie: discrepantie tussen praktijk en onderzoek

Ondanks de nadruk op participatie in de kinderrechtenpraktijk, lijken participatieve methoden in de onderzoeksprojecten zelf minder sterk aan bod te komen. Hoewel onderzoekers veel belang hechten aan de beleving van kinderen en jongeren en die in grote mate meenemen in hun onderzoek, worden kinderen en jongeren weinig rechtstreeks betrokken bij de voorbereidende, uitvoerende of uitwerkende fasen van de bestaande onderzoeksprojecten. Dit terwijl zo'n participatieve projecten toch een belangrijke meerwaarde kunnen brengen. Niet alleen stroken ze sterk met een kinderrechtenperspectief (Lundy & McEvoy, 2011, zie ook § 1.2.2., 'methodologie', in dit rapport), ook zouden ze bijvoorbeeld tegemoet kunnen komen aan de ethische implicaties die onderzoek bij kinderen en jongeren met zich kunnen meebrengen, vooral wanneer het gevoelige onderwerpen - zoals armoede - betreft (Roose et al., 2012). Participatief onderzoek vormt dan ook een adequate strategie die evenwaardig is aan andere onderzoeksmethodologieën en als dusdanig ingeschakeld kan worden in (kinderrechtengerelateerd) onderzoek, met als belangrijke kanttekening dat ook bij deze methodologie bijzondere aandacht moet bestaan voor het bereiken van *alle* kinderen en jongeren.

Dat deze methodologie voorlopig onderbenut wordt, ligt mogelijk aan een beperkte kennis/expertise over het opzetten van participatieve projecten, of aan het feit dat deze expertise voorlopig mogelijk geconcentreerd blijft in bepaalde personen/instituten. Aan een gebrek aan interesse voor deze methoden lijkt het alleszins niet te liggen: de wijze waarop participatie door jongeren in onderzoek constructief kan worden vormgegeven, vormt het voorwerp van verschillende studies en experimenten. Een buitenlands voorbeeld hiervan is de Nederlandse 'Kinder Onderzoek Groep' (Sarti & von der Assen, 2010), waar kinderen onderzoeksvaardigheden aanleren en zelf actief onderzoek gaan uitvoeren. Dat dit domein sterk in beweging is, blijkt overigens ook uit de samenwerkingsverbanden die zich hier zeer recent rond ontwikkelden, zoals het Nederlands-Vlaams Platform 'Researching Children' dat zich richt op het uitbouwen en versterken van expertise over kinderp participatie in onderzoek (Dedding, Jurrius, Moonen & Rutjes, 2013).²⁸ Gezien de groeiende kennisopbouw en -deling die rond dit thema gaande is, kan worden verwacht dat het aantal participatieve projecten in het kinderrechtenonderzoek in de toekomst zal toenemen.

4. Kwaliteitsvolle kwantitatieve data

Een positieve vaststelling om deze discussie mee te beëindigen, is de observatie dat in Vlaanderen alleszins verschillende projecten lijken te bestaan waarbinnen kwaliteitsvolle kwantitatieve, soms ook longitudinale, data verzameld worden over zeer uiteenlopende levensdomeinen van kinderen en jongeren. De output op basis van deze projecten is groot, en de analyses die op deze data worden uitgevoerd, bieden rijke en gefundeerde informatie over het leven, de beleving, het gedrag, de meningen enz. van kinderen en jongeren. Toch zouden deze data nog vaker gebruikt kunnen worden voor secundaire

²⁸ Deze kennis wordt ook gedeeld met collega-onderzoekers, bijvoorbeeld op het congres 'Kinderen en jongeren actief in wetenschappelijk onderzoek' dat op 4 april 2013 doorging te Leiden.

analyse (Op de Beeck, 2012). De rijkdom en het potentieel van deze data maken dat deze nog veel intensiever zouden kunnen worden ingeschakeld in het kader van nieuwe kinderrechten(gerelateerde) projecten. Hiertoe is het wel noodzakelijk dat de data gedeeld kunnen worden. Het project 'Scheiding in Vlaanderen', dat de eigen data toegankelijk maakt voor alle onderzoekers die ze willen gebruiken (aan te vragen via <http://www.scheidinginvlaanderen.be/index.php?pg=544>) neemt hiertoe alvast een mooi initiatief.

5. Conclusie

Algemeen kan op basis van dit overzicht geconcludeerd worden dat binnen het kinderrechten(gerelateerd) onderzoek dat uitgevoerd wordt in de Vlaamse universiteiten, hogescholen en kenniscentra, een gevarieerde waaier aan thematieken lijkt te bestaan. De kennis die binnen deze traditie gegenereerd wordt, draagt binnen de onderzochte thema's niet enkel bij tot theorievorming; de resultaten kunnen ook het beleid en de praktijk rond kinderrechten versterken. Het is dan ook belangrijk zeker aandacht te hebben voor de thema's die vooralsnog *buiten* het blikveld van de onderzoekers blijven. De inventarisatie die in dit rapport werd voorgesteld, vormt dan ook een mooie basis om in tweede instantie na te gaan welke kinderrechten(gerelateerde) topics onderzoeksmatig nog onderbelicht blijven.

Voorts leerde de in dit rapport gemaakte oefening dat het definiëren van wat 'kinderrechten(gerelateerd)' onderzoek precies is, niet evident is. Bij de voorbereiding van de inventarisatie werd uitdrukkelijk afgestapt van een focus op het VRK, vanuit de insteek dat kinderrechten ruimer gaan dan dit verdrag, een uitgangspunt dat ook in die visie van KeKi op kinderrechten sterk benadrukt wordt (Kenniscentrum Kinderrechten vzw, 2012). Echter, voor het identificeren van 'leemten' in kinderrechtenonderzoek zal alleszins een duidelijk, gestructureerd kader nodig zijn, waarmee de inventarisatie van het bestaand onderzoek vergeleken kan worden om na te gaan wat nog ontbreekt. Bovendien toonde ook de thematische oefening in dit rapport dat, door de ruime definitie van kinderrechten die hier gehanteerd werd, de aflijning tussen kindonderzoek en kinderrechtenonderzoek soms vaag kan worden. Daarom kan alleszins overwogen worden om bij het identificeren van zogenaamde 'leemten' in kinderrechtenonderzoek alsnog het VRK te gebruiken, als een voldoende ruim doch hanteerbaar raster, weliswaar met de uitdrukkelijke bedenking dat dit instrument geen exhaustieve analyse van deze 'leemtes' kan faciliteren.

Tot slot komt op basis van dit rapport een interessante vraag naar voor met betrekking tot de relatie tussen beleid, praktijk en onderzoek in het kinderrechtenveld. Eerder in deze discussie werd reeds gesuggereerd dat onderzoek naar de bescherming van kinderen mogelijk meer uitdrukkelijk aanwezig is dan onderzoek naar de participatierechten van kinderen, omwille van het feit dat ook binnen de kinderrechtenbeweging de aandacht voor de zelfbeschikking van kinderen zich pas in een later stadium ontwikkelde. In die zin kan dit rapport een aanzet bieden tot een diepere studie van de verhoudingen en raakpunten tussen een kinderrechten(gerelateerd)(e) beleid, praktijk en onderzoekstraditie: vervult het kinderrechtenonderzoek een

pioniersrol ten aanzien van beleid/praktijk? Of laat het onderzoek zich leiden door nieuwe bewegingen en verschuivingen die zich beleidsmatig of in de praktijk voordoen, en 'hinkt' het in die zin achterop (waartoe allicht op zijn minst een deel van het onderzoek veroordeeld is, als het empirisch wil zijn). Valt hierbij een onderscheid te maken tussen theoretisch en empirisch onderzoek? Op deze en andere vragen kan, op basis van verdere analyses op de KeKi-databank, een antwoord gezocht worden. Immers, hoewel de KeKi kinderrechtedatabank als voornaamste doel ontsluiting tussen onderzoekers, beleidsmakers en praktijkmedewerkers voorop stelt, heeft dit instrument tevens een sterk potentieel om ook een intrinsieke meerwaarde te leveren aan het kinderrechten(gerelateerde) onderzoeksveld, en dit niet alleen binnen, maar ook tussen verschillende disciplines.

REFERENTIES

1. Onderzoeksprojecten

De onderstaande onderzoeksfiles zijn terug te vinden op www.kekidatabank.be²⁹

- Adriaensens, S. (2012). *Zorgbeleid in het gewoon basisonderwijs en secundair onderwijs in Vlaanderen: kenmerken, predictoren en samenhang met taakopvatting en handelingsbekwaamheid van leerkrachten*
- Alipanga, B. (2014). *The impact of violent behaviour in adolescents on post-conflict recovery processes in northern Uganda*
- All, A. (2012). *Levenslijn: Ontwikkeling van een game voor tieners*
- Alzin, M., Botte, S., Buchegger, B., De Zitter, M., Ryckaert, A., Vanhove, T. (2013). *Ch@dvice – onlinehulp in eerstelijnszelfhulp rond seksueel misbruik in Europa*
- Baes, A. (2011). *De leefwereld van maatschappelijk kwetsbare jongeren in het kader van informatiebehoefte en informatietactieken*
- Bastiaensens, S., Desmet, A., Van Cleemput, K. (2016). *Friendly ATTAC (Adaptive technological tools against cyberbullying)*
- Berten, H., Vanhoutte, M. (2005). *Vlaams Leerlingen Onderzoek 2004-2005*
- Beyens, I. (2013). *Mediagebruik en de organisatie van het dagelijks leven in gezinnen met peuters en kleuters*
- Biesmans, K., Franck, E., Eelen, E., Ceulemans, C. (2014). *Baby-Friendly Hospital Initiative: een evaluatie in Vlaanderen*
- Blaton, L., Verstraete, E. (Mis)match tussen SO en UGent bij instroom en slaagkansen van kansengroepen?!
- Bocklandt, P., Vercaigne, C., Vanhove, T., De Zitter, M., Saelens, S., Vlaeminck, H. (2013). *Onderzoek & dienstverlening omtrent onlinehulpverlening*
- Boonen, J., Meeusen, C., Smets, A., Verhaegen, S. (2012). *Parent-Child Socialization Study (PCSS) 2012*
- Boutsen, G., Gehre, G., Omblets, S. (2011). *Beleidsparticipatie van kinderen en jongeren*
- Bradt, L. (2009). *Herstelbemiddeling voor minderjarigen: onderzoek naar kindbeeld en pedagogisch concept*
- Broeckmans, C., Fransen, R., Godecharle, D., Maex, J., Van Coillie, B., Van de Wiele, M., Van Den Eynde, I., Wuyts, A. (2007). *Empirisch onderzoek naar de levensbeschouwelijke ontwikkeling van kinderen tussen 10 en 15 jaar in een pluralistische maatschappelijke context*
- Cappon, L. (2014). *Minderjarigen met een psychiatrische problematiek op de jeugdrechtbank: genomen maatregelen*
- Cardoen, D. (2016). *Participatie als een opvoedingsperspectief. Naar een leefwereldoriëntatie*
- Casalin, S., Nijssens, L., Tang, E. (2008-...). *De Leuvense AdoptieStudie (LAS)*
- Cattrijsse, L., Vanderstraeten, I. (2010). *Opvoedingsvragen. Kortrijkse ouders en jongeren aan het woord*

²⁹ Enkel de afgewerkte onderzoeksfiles zijn hier terug te vinden. Een aantal van de files zijn nog in voorbereiding, deze worden op een later moment gepubliceerd.

- Clycq, N., Lodewyckx, I. (2012). *Oprit 14, naar een schooltraject zonder snelheidsbeperkingen*
- Corthals, C., Van den Eeden, L. (2013). *Safe Sleep*
- Cousseé, F. (2005). *De identiteit van het jeugdwerk als pedagogisch aanbod. Onderzoek naar de betekenis van het jeugdwerk in de vrije tijd van jeugdigen*
- Custers, K. (2005). *Jeugdinformatie in Vlaanderen*
- De Clerck, H., Carton de Wiart, E., Ryngaert, J. (2010). *Welk recht op onderwijs voor kinderen in precair verblijf? Een analyse van de situatie van kinderen zonder wettig verblijfsstatuut of met een precair verblijfsstatuut in het lager onderwijs in België*
- De Clerck, H., Vandenbosch, L., Opgenhaffen, M., Eggermont, S. (2008). *Een onderzoek naar de informatiebehoeften van kinderen, tieners en jongeren*
- De Cuyper, S., Groenewold, E., Galle, A., Debruyne, H. (2006). *Linker*
- Defever, C. (2015). *De invloed van intersectionaliteit: de studie van accumulatie van sociale achterstand in de levensloop bij jongvolwassenen*
- De Groot, E., Deneyer, M. (2010). *Minderjarigen en euthanasie: een ethisch-juridische reflectie*
- Dehaene, L. (2009). *Gehechtheidsprocessen in vluchtelingengezinnen: een systemisch-narratieve exploratie van gehechtheid in een context van traumatisering*
- Dehaene, L. (2010). *Promoting educational opportunities of children from deprived socio-economic backgrounds: Effect study of the program Instapje in Genk Noord*
- Dehertogh, B. (2010). *Behoeftte aan jongerenhulpverlening in Malle*
- Dekeyser, P., Vaningelgem, F., Vanderstede, W., Piessens, A. (2003-...). *De Ruimtecel: Vlaams expertenbureau op het vlak van ruimte en jeugd*
- De Koster, K. (2006). *Als rozen in de wijngaard en andere verhalen: discoursanalyse van het project Integrale jeugdhulpverlening*
- Delava, C., Neuttiens, T., Schillemans, A., Bovijn, K., Geeroms, J. (2012). *Hoe kindermishandeling beter opsporen? Ontwikkeling van een digitaal educatiepakket omtrent het signaleren van kindermishandeling*
- De Maeyer, S. (Datum niet bekend). *Project Matching*
- De Martelaer, K. (2007). *De rechten van het kind in de sport: mogelijkheden van officiële instanties om deze rechten te implementeren en te evalueren*
- Deneyer, M., De Groot, E., Devroey, D., Vandenplas, Y. (2010). *Wet op de patiëntenrechten: in de praktijk niet evident voor minderjarigen*
- De Pauw, P. (2013). *Jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Een onderzoek bij groepen, leiding en leden*
- De Peuter, B., Frees, W. (2013). *Huizen van het Kind als nieuw model voor preventieve gezinsondersteuning: lessen uit pilootprojecten*
- De Roeck, V. (2013). *Aanpak van Complexe Opvoedingssituaties via Samenwerking Welzijn - Onderwijs*
- De Riek, A., Martens, V., Van Houte, H., Wittebroodt, I. (2007). *Beestig gezond op school*
- De Vroey, A., Roelandts, K. (2011). *Inclusief de middelbare school*
- Desair, K. (2014). *Onderzoek naar beleid en praktijk bij de aanpak van kindermishandeling in Vlaanderen*
- Desmet, E., Op de Beeck, H., Vandenhole, W. (2012). *Evaluatie van de kind- en jongereneffectenrapportage (JoKER)*

- Desmet, E., Put, J. (2011). *Het Decreet Rechtspositie Minderjarigen in internationaal perspectief*
- Desnerck, G. (a) (Datum niet bekend). *Handicap en sociale ongelijkheid*
- Desnerck, G. (b) (Datum niet bekend). *Kinderopvang, De Haan*
- De Vriendt, T. (2012). *Stress and obesity in European adolescents: findings from the HELENA study.*
- De Wachter, E., Koers, W., De Witte, P. (2010). *Vormgeving van de speelplaats op de basisschool in functie van veiligheid en ergonomie*
- Deweerd, K., Van der Straete, I., Rom, M. (2007). *Forensische jeugdpsychiatrie. Haalbaarheids- en evaluatiestudie van pilootprojecten betreffende de intensieve klinische behandeling van delinquente jongeren met een psychiatrische problematiek en van sterk gedragsgestoorde en/of agressieve jongeren*
- De Wilde, L. (2015). *Tussen een risico lopen en een risico zijn. De paradoxen van een opvoedende overheid: een historisch pedagogische analyse (1889-1989)*
- De Wilde, M. (2015). *Youth and Workfare Practices in Social Assistance in Europe*
- De Wilde, M., de Groof, M., Carpentier, S., Torfs, D. (2011). *Studenten en het recht op maatschappelijke integratie of het recht op maatschappelijke hulp*
- De Wilde, L., Muylle, J., Van Maldegem, K., Haegeman, T., De Pauw, J. (2012). *Kindvriendelijk ziekenhuis door vormgeving en kunst*
- Dirikx, A. (2012). *Het verband tussen mediagebruik en de houding van jongeren ten aanzien van de politie*
- Dumortier, E. (2006). *De jeugdrechter in twijfel. Een onderzoek naar het ontstaan en de praktijk van de kinderrechter*
- Dumortier, E., Christiaens, J., Nuytiens, A. (2008). *Juvenile justice systems in Europe - current situation*
- Enter vzw (2011). *Integrale toegankelijkheid van jeugdinfrastructuur (jeugdhuizen, jeugdbewegingslokalen en lokalen van maatschappelijk kwetsbare jongeren)*
- Erdem Türkelli, G. (2014). *Responsibilities of Non-state economic actors for Children's Economic, Social and Cultural Rights*
- Ferwerda, H., van Leiden, I. (2009). *De schade hersteld? Een onderzoek naar herstelbemiddeling bij jeugdige delinquenten in Vlaanderen*
- Ferwerda, H., van Leiden, I., Cornelissens, A. (2012). *Back on track? Een evaluatieonderzoek naar de onthemende projecten van de Bijzondere Jeugdbijstand in Vlaanderen*
- Francoise, C. (2012). *Comparaitre devant le juge de la jeunesse. Etude de l'interaction entre le juge et le mineur*
- Franssens (2009). *Het beleid van de jeugdmagistraat*
- Franssens, M., Dammekens, H. (2011). *De effectiviteit en duurzaamheid van het Columbosexperiment onderzocht*
- Geens, M., Vilrocx, J., Van Bavel, J. (2008). *Youth unemployment and employment: theory, policy and reality.*
- Geens, N. (2011). *Cartografie van de Nederlandstalige Brusselse kinderopvang 2*
- Geens, N. (2015). *Een conceptueel model van opvoedingsondersteuning: onderzoek naar interacties tussen ouders en tussen ouders en professionelen*

- Goedseels, E. (2008). *De nieuwe statistiek van de jeugdparketten. Analyse van de gegevens met betrekking tot de instroom voor het jaar 2005*
- Goedseels, E. (2014). *Beschermen, straffen, herstellen, sanctioneren en/of risico's managen?! Achterliggende visies van jeugdrechters bij het nemen van beslissingen ten aanzien van jongeren die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd*
- Goris, K. (2014). *De jeugdrechter en het 'problematische kind' in tijden van maatschappelijke verharding*
- Guérin, C., Lacluyse, K., Rousseau, S., Winnen, A., Van der Straeten, S., Baetens, I., Ceulemans, A., Devogelaer, N., Dierckx, H., Pieters, C., Roelants, M., Van Cauwenberghe, V., Van Schoonlandt, F., Van Trimpont, I. (2011). *JOnG!*
- Haudenhuyse, R. (2012). *Het potentieel van sport voor jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties*
- Hedebouw, G. (2011). *Survey of the child-staff ratio in the child care services in Flanders*
- Heirman, W. (Datum onbekend). *Reclameherkenning en -attitude bij jonge kinderen en adolescenten*
- Hemseloet, E. (2013). *How to make sense of the right to education for irregular migrant children? The case of Roma people in Ghent*
- Herbots, K., Roevens, E. (2011). *Interdisciplinair Project voor de Optimalisatie van Scheidingstrajecten (IPOS)- De positie van kinderen in scheidingstrajecten*
- Hespel, S. (2017). *Grondslagen van het Jeugdbeschermingsrecht. De Legitimiteit van Overheidsinterventie in het Gezinsleven van Kinderen en Ouders*
- Heylen, B., Ravier, I., Vanneste, C. (2010). *Een evaluatie van het gebruik van het gesloten centrum voor jongeren te Everberg door jeugdmagistraten*
- Hillaert, I., De Ceuster, E., Maelstaf, H., Dehertogh, B. (2009). *Beleidsvoorbereidend onderzoek naar het allochtoon jeugdwerk in de provincie Antwerpen*
- Hoppenbrouwers, K. (2015). *Kwaliteitsvolle zorg voor kinderen en jongeren*
- Huybrechts, I. (2008). *Dietary habits in preschool children: as a basis for the development of a methodological framework for future dietary surveillance*
- Huybrechts, M. (2007). *Kinderparticipatie bij lokale mobiliteitsprojecten*
- Janssen, R. (2010). *Onderzoek naar behoeften op het gebied van vrijetijdsbesteding van de Brusselse jeugd met een handicap*
- Jansegers, K., Vanpeperstraete, L. (2011). *Kwaliteitsontwikkeling in zorgende scholen: 'no mission impossible?'*
- Jongbloet, J., Schamp, J. (2014). *Het ontwikkelen van een implementatiegids voor school interventies gericht op het bevorderen van een gezonde leefstijl*
- Jongbloet, J., Van Havere, T. (2012). *Club health - healthy and safer nightlife of youth*
- Joos, A., Eernalsteen, V., Engels, M., Morreel, E. (2010). *Brede school in Vlaanderen en Brussel*
- Juchtman, G. (2013). *My schoolmate is a true Muslim*
- Koeman, J. (2011). *Between commerce and culture? The role of brand advertisements in identity construction and consumer behaviour among ethnic minority youth*
- Labarque, V. (2010). *Fysieke activiteit bij kleuters: promotie en normering*
- Lauwers, H. (2009). *Onderzoek naar de beleving van jonge verkeersslachtoffers*
- Lauwers, H. (2010). *Het perspectief van kinderen op de relatie tussen de thuis- en de schoolwereld*

- Lauwers, H. (2012). *De beleving van kinderen en jongeren van wie een ouder een handicap of chronische ziekte heeft*
- Lauwers, H., Van de Walle, S. (2010). *Kwalitatief onderzoek voor de opmaak van een vragenlijst voor kinderen en jongeren tussen 10 en 18 jaar in Vlaanderen om de incidentie en prevalentie van kindermishandeling en -verwaarlozing te meten*
- Lenaers, S. (2012). *Onderzoek naar het gebruik van en de behoefte aan opvang voor kinderen tussen 2,5 en 12 jaar en evaluatie van de huidige toestand*
- Lievens, P. (2011). *Online methodieken in de Bijzondere Jeugdzorg i.s.w. met Tonuso vzw*
- Maes, S. (2012). *Gezinsbeïnvloedingsprocessen: de impact van scheiding op kinderen*
- Mairesse, O., De Witte, A., van Lier, T., Van Malderen, F. (2010). *GO! (Gemeenschapsonderwijs): Maatschappelijke relevantie van het leerlingenvervoer voor het gemeenschapsonderwijs*
- Malfait, C. (2012). *Het Toverbos*
- Mampaey, J. (2011). *Legitimitieitsmanagement van inclusieve scholen in de Vlaamse onderwijsmarkt: een synthese van het neo-institutioneel en impressiemanagement perspectief*
- Matthys, C. (2006). *The Adolescents' Diet from a Public Health Perspective*
- Meire, J., De Ridder, M. (2007). *Toegankelijke jeugdhulpverlening? Kwalitatief onderzoek tot ontwikkeling van de vragenlijst*
- Meirsschaut, M., Nachtegael, S., Timbremont, B. (2012). *Effectief aan de slag met het gemotiveerd verslag.*
- Melis, B., Depauw, J., Driessens, K. (2013). *Methodiekontwikkeling en procesevaluatie van netwerkopbouw voor kinderen in begeleiding bij een CKG*
- Mels, C. (2013). *Community violence, daily stressors and mental health in low-income Uruguayan adolescents*
- Merlevede, S. (2014). *Trajecten van minderjarigen met psychiatrische stoornis gevolgd door de jeugdrechtbank*
- Nouwen, E. (2011). *Instroom in de Bijzondere Jeugdzorg. Een mixed-methods analyse van besluitvormingspraktijken in de comités voor Bijzondere Jeugdzorg*
- Nuytiens, A. (2010). *Small numbers, big problems. Het levensverhaal en (jeugd)delinquent traject van vrouwelijke gedetineerden*
- Nuytiens, A., Brolet, C. (2005). *Jongvolwassenen in de gevangenis? Een onderzoek naar het traject van uit handen gegeven jongeren in het strafrecht*
- Nys, K. (2012). *Evaluatie van de aanpak van "Thuiscompagnie" bij gezinnen in armoede met minderjarige kinderen*
- Op de Beeck, H. (2013). *Evaluatieonderzoek van het pilootproject te Antwerpen "Protocol van moed" – Een experiment inzake het spreekrecht en het casusgebonden overleg bij situaties van kindermishandeling*
- Opdenacker, J. (2012). *Onderzoek naar werkzame methodieken binnen de bijzondere jeugdbijstand ter continuering van de hulpverlening die door agressie bedreigd wordt*
- Panic, K., Hudders, L., Destoop, K., Cauberghe, V., De Pelsmacker, P. (2012). *Children and a changing media environment: investigating persuasion knowledge for integrated advertising formats*
- Pasteels, I. (2014). *Scheiding in Vlaanderen (SiV)*

- Pashley, V. (2010). *"Child Alert": public information dissemination of child disappearances*
- Peeters, J., Van Laere, K. (2012). *CoRe. Competence requirements in Early Childhood Education and Care*
- Peeters, S. (2010). *De moeizame zoektocht naar hulpverlening op maat in de Bijzondere Jeugdbijstand. Onderzoek naar onevenwichten tussen vraag en aanbod in de provincie Antwerpen*
- Phalet, K., Mesquita, B., Billiet, J., Meuleman, B., Nicaise, I., Swyngedouw, M., Verschueren, K. (2013). *Leuven Children of Immigrants Longitudinal Study*
- Phalet, K., Verschueren, K., Mesquita, B., Billiet, J., Meuleman, B., Swyngedouw, M. (2014). *Youth in Europe Study (YES)*
- Prevost, M., Stiens, H. (2011). *Gezonde voeding in de bijzondere jeugdzorg*
- Pousset, G., Bilsen, J., De Wilde, J., Deliens, L., Mortier, F. (2009). *Attitudes of Flemish secondary school students towards euthanasia and other end-of-life decisions in minors*
- Quintelier, E., Claes, E., Dejaeghere, Y., Dasonneville, R. (2012). *Belgian Political Panel Survey (BPPS) 2006-2011/ Belgian Youth Survey 2006*
- Raeymaeckers, P. (2006). *Formal or Informal Solutions? The Usage of Formal Childcare by Divorced Mothers*
- Reynaert, D. (2012). *Children's rights education as a social work practice. An analysis of the meaning of the children's rights movement in implementing the U.N.-Convention on the Rights of the Child*
- Robberechts, M., Klingels, M. (2015). *Samenwerking ondersteunen in Pleegzorg (SOP)*
- Roets, G., Coussée, F. (2010). *Vrijetijdsbeleving van kinderen in armoede tijdens de zomer*
- Roevens, E. (2012). *Evaluatie van de Ondersteuningsteams Allochtonen (OTA's) in de Bijzondere Jeugdbijstand*
- Rom, M. (2007). *Aanpassing en actualisering van de regelgeving Bijzondere Jeugdbijstand*
- Rom, M., Ankaert, E. (2006). *Juridisch onderzoek naar de positie van de consulenten van de sociale diensten van de Bijzondere Jeugdbijstand*
- Rom, M., De Ceulaer, D., Aerts, C. (2009). *Het sociaal en fiscaal statuut van de pleegouder*
- Rom, M., Herbots, K. (2009). *Rechtsbescherming van jongeren in detentie in een (inter)nationaal perspectief*
- Roose, R. (2006). *De bijzondere jeugdzorg als opvoeder. Een sociaal pedagogische analyse van de bijzondere jeugdzorg in Vlaanderen*
- Rutgeerts, E., Verstraeten, M., De Visscher, S., Impens, J. (2008). *Een link tussen leven in armoede en een eerste maatregel bijzondere jeugdbijstand?*
- Ryngaert, J. (2013). *Kruisbestuiving tussen mensenrechten en kinderrechten op het domein van economische, sociale en culturele rechten: naar een geïntegreerd conceptueel kader*
- Schiettecat, T. (2015). *Trajecten van gezinnen in armoede in relatie tot sociaal werkpraktijken*
- Schuermans, D. (2007). *Ascit*

- Sebrechts, L. (2017). *De sociale bepaaldheid van het zorg- en onderwijsgebruik door kinderen met bijzondere behoeften*
- Seghers, J., Scheerder, J., Boen, F., Thibaut, E., Meganck, J. (2011). *Medisch en verantwoord sporten in de Vlaamse jeugdsportclubs*
- Shehadeh, A. (2014). *The psycho-social needs of the Palestinian prisoners' wives and children and their ability for adaptation*
- Sinnaeve, I. (2014). *Politie en sociaal werk: een moeilijke ontmoeting? Onderzoek naar de werking van de sociale politie ten aanzien van minderjarigen vanuit het hulp-recht debat*
- Smits, I., De Caluwé, E. (2010). *Youth at Risk (YAR) Vlaanderen op de effectladder*
- Smits, I., Légat, S. (2013). *Een onderzoek naar de methodiek van herstellbemiddeling minderjarigen*
- Steel, R. (2009). *De plaats en rol van niet-volwassen brussen (broers en zussen van personen met een handicap) in de begeleiding van gezinnen met een kind met een handicap. Ontwikkelen van een ondersteuningsplan voor brussen ter versterking van het natuurlijk netwerk*
- Stevens, L. (2010-...). *Children's rights in the case-law of the European Court of Human Rights*
- Stroobants, T. (2011). *Evaluatie van de huidige screening van adoptieouders uitgevoerd door Diensten voor van de CAW's in het kader van de geschiktheidsprocedure voor interlandelijke adoptie gevoerd voor de jeugdrechtbank*
- Struyf, E. (2014). *Geïntegreerde leerlingenbegeleiding in het secundair onderwijs: een theoretisch model*
- Struyf, E., Verschueren, K., Verachtert, P. (2012). *Zorgbeleid in het gewoon basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen: kenmerken, predictoren en samenhang met taakopvatting en handelingsbekwaamheid van leerkrachten*
- Stuer, A., Van Gorp, I. (2013). *Een pijnvrij zorgtraject voor kinderen doorheen gans het ziekenhuis*
- Troonbeeckx, S. (2015). *Human agency, strafrechtelijke verantwoordelijkheid en jeugddelinquentie: een bijdrage tot de etiologische criminologie en het jeugdrecht*
- Tubex, S., De Rynck, F., Coussée, F. (2006). *Inspraak en participatie van kinderen, jongeren en het jeugdwerk in en aan het lokale beleid*
- Vanassche, S., Sodermans, A., Botterman, S., Dekeyser, G., Havermans, N. (2008-...). *Leuvens Adolescenten- en GezinnenOnderzoek (LAGO)*
- Van Audenhove, S. (2010-...). *Belevingsonderzoek van transitie vanuit bijzondere jeugdbijstand*
- Van Brakel, R. (2014). *Taming the future? The social, ethical and human rights consequences of preemptive surveillance of children*
- Van Crombrugge, H., Lambrechts, J. (2013). *Ouders en jeugdsport: geen kinderspel*
- Van Crombrugge, H., Rigo, A., Van Nuland, M. (2011). *LIVELINE - Live ICT services Verified by EGNOS to find Lost Individuals in Emergency situations*
- Vandaele, B. (2015). *De ontwikkeling van interventieprogramma's afgestemd op individuele bewegingsvaardigheden en kwaliteiten bij kleuters ter bevordering van motorische basisvaardigheden*
- Van Damme, L. (2015). *Psychopathology and quality of life in detained female adolescents*

- Vandebosch, H. (2006). *TV-kijken en zwaarlijvigheid bij kleuters*
- Vandenbosch, L. (2013). *Self-objectification and sexual effects of the media: an exploratory study in early-adolescence*
- Vandenbussche, H. (2012). *Vervolgproject naar de verdere ontwikkeling, implementatie en evaluatie van initiatieven gericht op de ondersteuning van brussen*
- van den Bergh, M. (2009). *Effectevaluatie Spreekuur volgens de methodiek van Triple P en vergelijking met het huidige Spreekuur Opvoedingsondersteuning*
- Van den Broeck, K., Bloemen, H. (2012). *Evaluatieonderzoek jongerenprojecten bij Cevora*
- Van Cauwenberghe, A. (2016). *The quest for young eyes: exposure to and avoidance of news among adolescents and young adults*
- Van den Cruyce, N. (2011). *Beyond patronizing representations? The healthy child in Flanders from 1950 until 2000 within the tension field of commercial and pedagogic information sources*
- Vandenhole, W. (2011). *Evaluatie van de Noorse en Zweedse steun ten behoeve van de Rechten van het Kind*
- Vandenhole, W. (2012). *UNICEF leerstoel kinderrechten*
- Van de Veire, H., Denys, A., Timbremont, B., de Mayer, S. (2009). *Praktijktest in het kader van Leerzorg*
- Vanderstraeten, I. (2009). *Gezinsvriendelijkheid in Kortrijk*
- Vandewalle, T. (2011). *Jeugdwerk en sociale uitsluiting. De toegankelijkheidsdiscussie voorbij?*
- Van Dijk, C. (2010). *Deskundigen geven advies aan jeugdrechters. Een onderzoek naar de expertisepraktijk in het kader van de uithandengeving*
- Vandoninck, S. (2015). *Online risico's en opportuniteiten bij kwetsbare jongeren: de ontwikkeling van adequate coping strategieën en online weerbaarheid*
- Vandoninck, S., d'Haenens, L., Donoso, V., Segers, K., Bauwens, J. (2015). Vandoninck, S. (2015). *EU Kids Online: online risks and opportunities for children*
- Vanfraechem, I. (2006). *Herstelgericht groepsoverleg. Op zoek naar een constructief antwoord op ernstige jeugddelinquentie*
- Van Gils, J., Willekens, T. (2010). *Belevingsonderzoek bij kinderen en jongeren die in armoede leven*
- Vanhee, J. (2010). *Het achteloze spreken. Beleidsparticipatie van kinderen en jongeren in Integrale jeugdhulp, een discoursanalyse*
- Van Hellemont, C. (2006). *Ouders tijdens de Sinterklaasperiodeover speelgoedreclame*
- Van Hoeck, J. (2013). *Hoe communiceren 'met' kinderen en jongeren? Ontwikkeling van digitaal leermateriaal voor hulpverleners en begeleiders in opleiding*
- Van Holen, F., Van Schoonlandt, F., Berlize, T., Bunckens, J., Demyttenaere, J., Devolder, J., Holvoet, K., Janssens, D. (2013). *Pleegouders Versterken in Opvoeden*
- Van Kalmthout, D. (2012-...). *Environmental rights and the position of children in environmental law: a children's rights perspective*
- Van Landeghem, C., Mestdagh, K., Schoenmaekers, D., Sebrechts, L. (2003-...). *Zorgen voor kinderen met een handicap*
- Van Leeuwen, K. (2013). *Opvoeding in relatie tot opvoedings- en gezinsondersteunende trajecten*

- Van Looy, J. (2012). *PING Poverty is not a game*
- Van Puyenbroeck, H. (2006). *Crisishulp aan huis*
- Van Schoonlandt, F. (2009). *Belevingsonderzoek van transitie vanuit bijzondere jeugdbijstand*
- Van Vreckem, C., Callens, S. (2013). *Samen sterk: begeleiding bij lezen, spellen, rekenen*
- Vanwesenbeeck, I. (2015). *Cognitive development in a digital world: children and persuasive communication on the internet*
- Verbist, G., Van Hille, J. (2012). *Kinderopvang in model: huishoudens en de overheid in welvaartseconomisch perspectief*
- Verbruggen, M. (2011). *Het recht op onderwijs van kinderen met een specifieke onderwijs-behoefte. Een internationaalrechtelijke en rechtsvergelijkende studie met het oog op het formuleren van aanbevelingen voor het leerzorgkader*
- Verelst, A. (2013). *Psychosociaal welzijn van adolescente slachtoffers van seksueel geweld in Oost Congo*
- Verhoeven, K. (2014). *Exergames – Move Towards Health*
- Vettenburg, N., Gavray, C., Born, M. (2006). *International Self-Report Delinquency Study (ISRD)*
- Vettenburg, N., Put, J., Elchardus, M., Cardoen, D., Van de Walle, T., Cops, D., Siongers, J., Roggemans, L. (2003-...). *Jeugdonderzoekplatform*
- Veys, M. (2006-...). *Het seksuele en reproductieve zelfbeschikkingsrecht van adolescenten*
- Vindevogel, S. (2013). *Het inzetten van burgers als oorlogswapen: impact op individuele en maatschappelijke herstelprocessen na het conflict*
- Vynckier, G. (2012). *De ervaring, beleving en coping van mid-adolescente slachtoffers van vermogens- en geweldsdelicten*
- Walrave, M., Bauwens, J., Lobet-Maris, C. (2007). *Teens and ICT: risks and opportunities (TIRO)*
- Warmenbol, L. (2006). *A²andacht in het kwadraat*
- Willockx, D. (2013). *Spreekkansen. Communicatie met ouders uit kansengroepen in de voorschoolse kinderopvang*
- Wuyts, T. (2009). *Naar een coherente gezagsregeling over minderjarigen*
- X (2017). *Seksualisering in en door kindermidia. De inhoud, het gebruik en het effect van seksualiserende boodschappen bij 10- tot 12-jarigen*

2. Wetenschappelijke literatuur

- Adriaenssen A. (2013). *Publieke ernstpercepties van criminaliteit en het verband met mediagebruik: Theoretisch kader en onderzoeksopzet*. Paper gepresenteerd op de vierde Forumdag Vlaamse Vereniging voor Criminologie. Gent, 8 februari 2013
- Ben-Arieh, A. (2008). The Child Indicators Movement: Past, Present and Future. *Child Indicators Research*, 2008, (1), 3-16
- Ben-Arieh, A. (2011). *Children's Rights Indicators*. Paper gepresenteerd op het Research Forum of the Child: 'Opportunities and Challenges: Implementing the United Nations Convention on the Rights of the Child', Belfast, Ierland, 1-2 juni 2011

- Boonaert, T. (2009). Jongeren en ICT: een divers publiek. In: Vettenburg, N., Deklerck, J., Siongers, J. (red.) (2009). *Jongeren binnenstebuiten. Thema's uit het jongerenleven onderzocht* [Pp.151-174]. Leuven: Acco
- Boonaert, T., Siongers, J. (2010). Jongeren en media: van mediavreemden tot hbride meerwaardezoekers. In: Vettenburg, N., Deklerck, J., Siongers, J. (2010). *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 2* [Pp. 135-159]. Leuven: Acco
- Bruning, M.R. (1996). Het kind als zelfstandig rechtssubject. De positie van het kind in de Nederlandse rechtspraak in het laatste decennium: achtergronden en verklaringen. *Onuitgegeven doctoraatsthesis, Rijksuniversiteit Limburg/Maastricht, Faculteit der Cultuurwetenschappen*
- Dedding, C., Jurrius, K., Moonen, X., Rutjes, L. (2013). *Kinderen en jongeren actief in wetenschappelijk onderzoek*. Houten (NL): LannooCampus
- Defever, F. (2005). De groeiende nood aan geestelijke gezondheidszorg voor kinderen. In: Lampaert, F., Rondia, K., Van den Wouwer, K. (red.) (2005). *Dicht bij de mensen. Een mozaïek van ideeën en initiatieven omtrent geestelijke gezondheid* [Pp. 78-83]. Brussel: Koningin Fabiolafonds voor de Geestelijke Gezondheid (Koning Boudewijnstichting)
- Ennew (1997). Monitoring Children's Rights: Indicators for Children's Rights Project. Geconsulteerd op 23 maart op <http://www.child-abuse.com/childhouse/childwatch/cwi/projects/indicators/monitoring/monitoring.html#del10>
- Europees Agentschap voor Fundamentele Rechten (FRA) (2010). *Developing indicators for the protection, respect and promotion of the rights of the child in the European Union*. Wenen: Europees Agentschap voor Fundamentele Rechten
- Fiers, E. (2012). Fris in het landschap: Speelnatuur in de stad. Paper gepresenteerd op het KIRECO Open Forum 'Kinderen in de stad. Milieu en mobiliteit'. Gent, 27 april 2012
- Heylighen, F. (2002). Complexity and Information Overload in Society: why increasing efficiency leads to decreasing control. *The Information Society*, (4), laatst geconsulteerd op 23 augustus 2012 via <http://pespmc1.vub.ac.be/Papers/Info-Overload.pdf>
- Lambert, L. (2012). Vervoersautonomie van kinderen, milieu en duurzaamheid. Paper gepresenteerd op het KIRECO Open Forum 'Kinderen in de stad. Milieu en mobiliteit'. Gent, 27 april 2012
- Lundy, L., McEvoy, L. (2011). Childhood, the United Nations Convention on the Rights of the Child, and Research: What constitutes a 'Rights-Based' Approach? In: Freeman, M. (Ed.) (2011). *Law and childhood studies*. Oxford: Oxford University Press
- Op de Beeck, H. (2012). *Strain en jeugddelinquentie. Een dynamische relatie? Een toets van twee centrale mechanismen uit Agnews General Strain Theory*. Den Haag: BoomLemma (reeks 'Het Groene Gras')
- Op de Beeck, H., Vandenhoe, W., Desmet, E. (2012). 'Meten' en 'Weten voor een gefundeerd kinderrechtenbeleid. Een kritische reflectie over de zin en onzin van kinderrechtenindicatoren. Gent: Kenniscentrum Kinderrechten vzw
- Roose, R., Roets, G., Piessens, A., van Gils, J., Schiettecat, T., Pannecoucke, B., Vandenhoe, W., Desair, K., Op de Beeck, H., Driessens, K., Hermans, K., Van Robaey, B., Vandenbroeck, M. (2013). *Participatory research in situations of poverty*. Paper gepresenteerd op het 3de European social work research conference in Finland, Jyväskylä (FI): 20-22 maart 2013
- Sarti, A., von der Assen, N. (2010). Kinderen als onderzoekers aan het werk: de Kinder Onderzoek Groep©. In: Stichting Alexander (2010). *Kinderparticipatie in Nederland*.

Inspirerende voorbeelden uit de praktijk [Pp. 31-34]. Amsterdam: Stichting Alexander

Vettenburg, N. (1987). *Over de relatie school en delinquentie: een theoretische en empirische studie vanuit maatschappelijke kwetsbaarheid*. Onuitgegeven doctoraatsthesis, K.U.Leuven, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Afdeling Strafrecht, Strafvordering en Criminologie, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie

3. Pers, websites, adviezen & standpunten, vulgariserende teksten

Kenniscentrum Kinderrechten vzw (2012). [Visietekst kinderrechten](#). Gent: Kenniscentrum Kinderrechten vzw

Nelis, H., van Sark, Y. (2010). *Puberbrein binnenstebuiten*. Utrecht: VBK Media

Save the Children Wales (2013), *United Nations Convention on the Rights of the Child*, laatst geconsulteerd op 2 april 2013 via <http://www.childrenswales.org.uk/uncrc-articles.aspx>

Media Trends (2013): *Children and the media – Challenging Crossroads*, Fourth annual congress on media trends, Webster University, 8-10 april 2013, laatst geconsulteerd op 21 april 2013 via <http://www.webster.ch/media-communications/media-trends-2013>

BIJLAGE

Lege onderzoeksfiche voor de Vlaamse onderzoeksdatabank

Onderzoeksfiche

Algemeen	
Titel	
Onderzoeker	
Promotor	
Co-promotor	
Instelling	
Periode	
Opdrachtgever/financieringsbron	
Link/URL	

Samenvatting (Nederlands)

Abstract (English)

Referenties van output (publicaties) gebaseerd op dit project

Trefwoorden (worden toegekend door KeKi)